

472-472 bis

259-A

BIBLIOTECA

PENTRU TOTI

IVAN TURGENIEFF

UN REGE LEAR AL STEPEI

TRADUCERE DE

L. R.

EDITURA

Libr. „UNIVERSALA“, Alcalay
București, Calea Victoriei

1-7

882-3

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI

472—472 bis.

IVAN TURGENIEFF

UN

REGE LEAR AL STEPEI

TRADUCERE

de

L. R.
BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ
CLUJ-NAPOCA

427.483

EDITURA

„LIBRĂRIEI UNIVERSALĂ” ALCALAY & Co.

București, Calea Victoriei, 27

1-707

UN REGE LEAR AL STEPEI

Intr'una din serile de iarnă, eram adunați șase prieteni la un vechi coleg de universitate. Discutam despre Shakespeare, despre operele lui geniale și, în special, de adâncimea și puterea cu cari își întrupează tipurile sale de caracter, din cutele cele mai ascunse ale naturii omenești. Admiteam însă, înainte de toate, realitatea uimitoare a vieții lor, eterna lor durabilitate. Numeam fiecare pe câte un Hamlet, un Othello, un Falstaff, și—în marginile posibilului — chiar pe câte un Richard al treilea și un Macbeth, cu cari întâmplarea ne-a făcut să dăm ochii în viața de toate zilele.

— „Și eu, Domnii mei“, rosti prietenul la care ne adunaserăm, un om cam bătrânior, „am cunoscut un rege Lear!“.

„Cum se poate, un rege Lear?“ exclamarăm cam mirați.

— „Intocmai; și, dacă doriți, vă voi spune povestea lui“.

— „Spune și te vom asculta cu mare drag“, răspunserăm noi.

Și prietenul începu a povesti.

I.

Intreaga copilărie și primele tinereți până la vârsta de cincisprezece ani, mi le-am petrecut la țară, la moșia mamei, pose-soare avută în guvernământul X. Nici una din figurile acelor vremi cam îndepărtate nu mi-a rămas așa de vie în memorie, ca aceea a unui vecin al nostru Martin Petrovici Carloff.

Ar fi fost și greu să se șteargă această impresie, căci în toată viața de mai târziu, nu întâlneam un singur om la fel. Inchipuiți-vă un om uriaș! Capul de o mărime colosală, aplecat ușor pe un trunchi enorm, fără nici o urmă de gât, era acoperit de o grămadă încâlcită de păr gălbui, cam cărunt, care se lăsa până aproape de sprâncenele lui stufoase. Pe planul larg al feței sale albe și ciupite, se ridica un nas cârn și puternic și doi ochi mici albaștri scânteiau cu o expresiune de mândrie. Gura cu buzele-i crăpate, era și ea foarte mică și de aceeași culoare ca restul feței. Vocea lui deși răgușită, răsună totuș cu o putere extraordinară... Tonul ei îți reamintea zângănitul asurzitor al unor bare de fer târâte pe un drum rău pavat. Carloff vorbea continuu pe acelaș ton, ca și cum i-ar fi strigat cuiva tare peste o vale largă și strigătele i-ar fi

fost duse de un vânt puternic. Era greu de precizat ce anume expresie avea fața lui Carloff, de mare ce era. Și, într'adevăr, nu o puteai cuprinde dintr'o singură privire!... Dar impresiunea ce ți-o făcea, era plăcută. Avea chiar oarecare măreție — numai că era prea stranie și neobișnuită.

Și ce mâni avea — adevărate perne! Și ce degete, ce picioare! Imi aduc aminte că, niciodată nu-i puteam contempla fără oarecare teamă pînă de respect, spinarea largă de două coate și spatele, leite pietre de moară. Urechile lui însă mă uimiau în cel mai înalt grad. Erau întocmai ca niște covrigi — având aceleași curbe și sinuosități. Și din aceste urechi ziceai că erau turbași obrajii enormi, ce se ridicau pe ambele laturi.

Martin Petrovici purta iarna ca și vara un fel de haină căzăcească din postav verde, strânsă la mijloc cu un brâu circazian și cizme unse. Niciodată nu-l vedeai cu legătură la gât — că doar nu avea de ce s'o prindă.

Respira greu și rar, de ziceai că e un taur; mergea însă foarte liniștit. Când intra într'o casă, îți făcea impresia că îi era teamă să nu se atingă de toate și să le sfarme clae peste grămadă; de aceia se mișca cu mare băgare de seamă; mergea tiptil, alunecând ușor și dându-se mereu înlături. Era de o

adevărată putere herculiană, grație căreia i-i dobândise cea mai mare stimă în toată împrejurimea; poporul nostru mai poartă și astăzi mare respect uriașilor. Se creaseră și lăz unde asupra lui. Când întâlne într'o zi un urs în pădure, îl strânse de gât și-l omori; alădată, când prinse pe un țaran la stupi, îl aruncă peste gard cu cal, cu căruță cu tot — și alte istorii de felul acestora. Carloff, de altfel, nu se lăuda niciodată cu strajnica lui putere.

— „Dacă am o dreaptă blagoslovită“, spunea el, „din voia Domnului o am!“

Era mândru, nu de forța lui fizică, ci de starea lui, de originea și deșteptăciunea pe care și le asuma.

— „Neamul nostru“, spunea el adese ori, „se trage din Vzedezi (voia să zică Suedezi); purcede de la vzedezul Carlus, care veni în Rusia pe timpul domniei lui Ivan Vasilievici cel orb. Și acest vzedezi Carlus, nevoind să fie conte finic, se înscrise în cartea de aur și intră astfel în rândul nobililor ruși. Din el ne tragem noi Carloffii. Și din această cauză toți Carloffii venim în lume cu păr blond, ochi albaștri și obraji albi, căci am răsărit din zăpadă.“

— „Dar ascultă, Martin Petrovici“, îndrăznii să-i replică într'o zi, „nici n'a fost vre-odată un Ivan Vasilievici cel orb. A

existat odată un Ivan Vasilievici cel cumplit. Porecla „cel orb“ a avut-o numai marele principe Vasile Vasilievici“.

— „Nu mă minți“, răspunse Carloff liniștit, „când spun ceva, așa e“.

Era un om foarte dezinteresat și într-o zi se întâmplă tocmai că mama să-l laude în față.

— „Ah, Natalio Nicolaevna“, exclamă el cam necăjit, „nimic nu e drept în lumea asta! Noi oamenii mari nu putem avea decât un singur mod de viață și trebuie să ne purtăm așa fel, ca nici un om de rând, nici un bădăran, nici un șerb, să nu se încumete să gândiască măcar ceva rău de noi! Sunt un Carloff, neamul meu se trage de-acolo — (aci arată cu degetul spre tavan) — ar trebui să nu am nici un pic de cinste în mine!

S'ar putea oare una ca asta!“

Altădată îi trecu prin minte unui personaj sus pus, care era în vizită la mama, să-și bată joc de Martin Petrovici. Acesta povesti iarăși de vzedezul Carlus, care veni în Rusia...

— „Pe vremea regelui de bob?“*) il întrerupse funcționarul.

— „Ba nu pe vremea regelui de bob, ci pe timpul domniei lui Ivan Vasilievici cel orb“.

*) O personalitate legendară.

— „Cred“, urmă funcționarul, „că neamul d-v. trebuie să fie mult mai vechi—o fi datând tocmai din vremurile antideluviene, pe când mai umblau mastodonții și megaloterii pe pământ“.

Deși aceste expresiuni savante îi erau cu totul străine lui Martin Petrovici, el totuș înțelese că funcționarul îl lua în râs.

— „Posibil“, răspunse el scurt; „căci neamul nostru într'adevăr e foarte vechi. Se zice că pe vremea când a venit strămoșul meu în Moscova, ar fi trăit acolo un nebun de speța excelenței voastre, și astfel de nebuni se nasc numai odată la o mie de ani“.

Înaltul personaj se sculă furios; dar Carloff dădu capul pe spate, scoase bărbia, exclamă un „hm!“ provocător și plecă cu mândrie.

După două zile era iar la noi. Mama îl muștră de purtarea lui.

— „Îi va servi de învățătură, doamnă“, o întrerupse Carloff. „Altădată, nu va fi așa de arrogant și va întreba mai întâi cu cine are aface. E încă foarte tânăr și îi mai trebuie morală“.

În realitate, demnitarul avea aproape aceeași vârstă ca și Carloff; dar acest uriaș era obișnuit să considere pe toți ceilalți oameni drept copii nedezvoltați. Mai avea apoi și o

încredere oarbă în sine și nu se temea absolut de nimeni în lume.

— „Și cine mi-ar putea lua ceva? E oare vre-un om în lume care ar fi în stare s'o facă?“ întreba el deobicei, izbucnind apoi deodată într'un râs scurt, dar asurzitor.

II.

Mama era foarte scrupuloasă în alegerea cunoștințelor; pe Carloff însă îl primia în totdeauna cu o bunăvoință deosebită și i se credea îndatorată: căci, înainte cu douăzeci și cinci de ani, el îi salvase odată viața, oprindu-i trăsura la marginea unei prăpăstii adânci, în care căzuseră caii. Șleaurile și hățurile se rupseseră; dar Martin Petrovici nu slobozi roata pe care o apucase, deși sângele îi năvălise sub unghii. Apoi mama îi procurase și o soție, dându-i ca tovarășe de viață o orfană de șaptesprezece ani, pe care o crescuse în casă la dânsa; el număra atunci mai mult de patruzeci de ani. Soția lui Carloff era extraordinar de mică și slabă, și se povestea că o purta prin casă pe podul palmei. Ea nu trăi mult timp cu el, dar lăsă totuș în urma ei două fete.

Chiar și după moartea soției lui Martin Petrovici, mama nu rupsesese relațiunile sale prietenoase cu dânsul. Ea o internă pe fata cea

mai mare în pensionul nobilimii din guvernământ, apoi o mărită și-avea în perspectivă un bărbat și pentru cea de-a doua.

Carloff era agricultor de frunte; stăpânia aproape trei sute de desiatini de pământ, pe care ridicase încet încet casele necesare unei gospodării agricole. De hârnicia țăranilor săi, nici nu mai încăpea vorbă.

Pentru că era prea gras, Carloff nu mergea niciodată pe jos; zicea că pământul n'ar putea să-l suporte. Ori și unde, mergea cu o trăsurică ușoară, scundă, și mâna singur calul—o iapă slabă de treizeci de ani, cu o rană mare cicatrizată pe grumaz: rană pe care o căpătase în lupta de la Borodino, unde fusese călărit de un vagmistru de cavalerie. Bietul animal, schiopăta continuu și de tuspătru picioarele deodată; nu putea merge în pas; în galop nici atât; mai mult tropăia, într'un fel de trap săltăreț. Mânca pelinul de pe marginile câmpiilor, ceea ce la alți cai n'am observat niciodată. Imi aduc aminte, că mă miram întotdeauna cum acest călușel, care abia trăia, putea să tragă o povară atât de enormă; căci zău, nici nu îndrăznesc să spun cât *cântăria* vecinul nostru.

Pe trăsurică, în dosul lui Carloff, stătea de regulă căzăcelul său Maximca. Aplecat cu tot corpul și cu fața spre stăpânul său, cu picioarele goale rezămate pe osia dindărăt, pă-

rea ca un firisor de pai, ori un viermișor, care din întâmplare s'a lipit de masa enormă de carne, ce se mișca dinaintea lui. Acest căzăcel trebuia să-l radă pe Martin Petrovici odată pe săptămână. Și atunci se urca, după cum se spunea, pe o masă, și unii ghiduși susțineau chiar că trebuia să alerge în jurul bărbiei stăpânului său.

Carloff nu prea sta în casă, și ca atare îl vedeai întotdeauna călătorind în trăsurica lui ținând într'o mână hățurile; iar cealaltă, cu cotul întins înainte, o răzima cu mândrie pe genuchi, și sus în vârful capului purta o căciulă care, după ce era veche, îi mai era și prea mică. Iși arunca ochii mici de urs provocător în toate părțile, striga cu o voce tunătoare pe toți țărani, orășenii și negustorii pe cari îi întâlnea, și injura cât îl ținea gura pe popa, care nu-i era drag de loc. Când l'am întâlnit într'o dimineață—eșisem cu pușca—țipa atât de îngrozitor la un epure, ce zăcea la marginea drumului, în cât mi-au țiuit urechile toată ziua până noaptea târziu.

III.

Mama, după cum vă spusei, îl primia pe Martin Petrovici foarte bucuros întotdeauna. Știa ea doar cât de mult o stima. „Doamnă, matroana mea, binefăcătoarea mea!” erau

termenii în care i se adresa. Ea vedea într'însul un uriaș supus, care în vremuri grele n'ar fi stat pe gânduri să-i sară 'n ajutor, (ne chiar și în contra unei armate întregi de țărani răsvrățiți,—și fiindcă o încăerare era iminentă deseori, credea mama, că, în lipsa bărbatului care-i murise de timpuriu, ajutorul lui Martin Petrovici nu-i era de prisos. Apoi el mai era și om cinstit, nu se însinua pe lângă nimeni, nu lua niciodată bani cu împrumut, nu-i plăcea rachiul, și deși nu avea nici o educație, dar nu avea alt cusur, decât că era prost. Mama avea toată încrederea în Martin Petrovici. Când se gândi să-și facă testamentul, pe Carloff îl luă ca martor prim și el se duse acasă să-și ia ochelarii de fer cu sticlele rotunde, fără de cari nu putea să scrie. Și chiar cu ochelarii pe nas, îi trebuia un sfert de oră și mai bine până ce, după multe gemete și oftări, înșiră pe hârtie cu litere pătrate enorme, înflorite cu codițe și bucle: starea-i, numele-i de bottez, numele tatălui său, și numele lui de familie. După ce isprăvia, se plângea că se simte obosit și spunea că, pentru el, scrisul și prinsul puricilor au aceiaș importanță.

Cu toată bunavoință, pe care mama i-o arăta, nu-l primia niciodată decât în sufragerie, pentru că răspândea un miros foarte pătrunzător de pământ destelenit, amintind mi-

rosul tare pe care-l exală pădurile, ori mirosul de nămol, ce'l dau noroacele. „E o adevărată maimuță“ spunea îngrijitoarea mea bătrână. Când Martin Petrovici mânca la noi, i se puneă o masă deosebită într'un colț și el n'o lua în nume de rău: știa doar că-i incomoda pe ceilalți, și-apoi, îi plăcea mai bine să ospăteze în plină libertate, — căci mânca, cum n'a mai mâncat nimeni altul de la Polyphem încoace. Din prevedere, și pentru a-i face o temelie solidă stomacului, i se servea, la începutul mesei chiar, o oală cu trei chilograme și mai bine de bulgur.

— „Dacă nu ți-aș da bulgurul, m'ai să-răci cu lăcomia ta!“ îi spunea mama râzând.

— „Bine zici, binefăcătoarea mea, te-ași mânca d'abinelea!“ îi răspundea Martin Petrovici cu același surâs.

Mama îl asculta cu drag, când venia vorba de chestiuni economice, cu toate că nu-i prea putea suferi glasul.

— „Vere!“ îi spunea ea, „ar trebui să te cauți, să-ți îndrepti vocea! M'ai asurzit; pare că ai fi o trâmbiță!“

— „Natalio Nicolaevna, binefăcătoarea mea!“ îi răspundea Carloff, „nu-mi pot stăpâni glasul. Și ce doctorie ar putea oare să mă vindece?—spune și d-ta!... Mai bine voi tăcea puțintel“.

Și bine zicea, căci nu știu zău să fi fost vre-o doctorie pe lume, care să-i fi putut face ceva lui Martin Petrovici. Bolnav de altfel nu fusese el niciodată.

Nu-i plăcea să povestiască; lasă că nici nu se pricepea. „Poveștile lungi îngreuiază respirația“, spunea el cu dispreț. Numai când aluneca vorba de anul douisprezece (servise în armată și primise drept răsplată o medalie de bronz, pe care o purta la sărbători atârnată de panglica ordinului lui Vladimir), ori dacă îl întrebai de vremurile franțujilor, îți povestea câte o anecdotă, cu toate că afirma, cu multă siguranță, că nici n'ar fi venit francezi adevărați în Rusia, că ar fi năvălit numai niște bieți muritori de foame din Marodeuren, și că viermi din a-ceștia ar fi omorât el grămezi întregi prin păduri.

IV.

Și acest uriaș, cu toată seninătatea și încrederea oarbă ce o avea în sine, avea și ore de melancolie și tristețe. Fără nici un motiv vizibil, îl apuca deodată o tristețe fără seamăn. Se închidea în odaie și bâzâia, de credeai că-i un roi de albine; alteori îl chema pe căzăcelul său Maximca și îi porunca să citească tare din singura carte, rătăcită prin casă din întâmplare, un sin-

gur volum din „Răgazul celui harnic“ al lui Novicoff — ori să-i cânte ceva. Și Maximca, datorită unui joc ciudat al întâmplării, izbutia să citească silabă cu silabă, îi mormoia câteva fraze, spintecând cuvintele și greșind accentele, cum bunăoară: „Da-ră o-mul pasi-ò-nat tragè din à-cest gol pe ca-rè îl des-co-pèră în ființă concluzii contra-dicto-rii. Fie-carè ani-mal lù-at în partè, nu e în starè să mă facă fericit!“ ș.a.m.d.*). Ori îi cânta cu glasul său subțirel câte o melodie tristă, din care surprindeai numai câteva tonuri izolate.

Și Martin Petrovici asculta cu atențiune, dădea ușor din cap, vorbea de netrăinicia bunurilor pământesti, că toate pier ca și ierburile câmpului, prefăcându-se în praf. Dăduse din întâmplare peste un mic tablou, ce reprezintă o lumânare arzând și în care suflă vântul cu turbare, având jos inscripția: „Așa e și viața omului!“.

Îi plăcuse tabloul, minune mare. Și-l atâr-nase în cabinetul său de lucru. Dar în orele obicinuite, când îl părăsia melancolia, întorcea tabloul cu pictura la perete, ca să nu-l mai supere. Acest colos de Carloff se teme

*) Răgazul celui harnic. O revistă, etc. Moscova 1885. Partea a treia, pag. 23. Novicoff eră capul rușilor luminați.

de moarte! Și cu toate astea, foarte rar își găsia refugiul în religie ori în rugăciune, chiar în orele de grea melancolie. Și atunci chiar se bizuia numai pe propria-i deșteptăciune. Evlavios nu prea era; rar îl vedea la biserică. Dădea ca motiv enormitatea corpului său și că, de teamă să nu goniască prea mulți credincioși, nu asista la slujba bisericească.

Treceau orele de melancolie și Martin Petrovici, de regulă, începea să fluere—și-apoi, deodată, cu o voce tunătoare, poruncia să i se înhame calul și ieșia să se plimbe prin apropiere; își ducea mereu mâna, cu care ținea hățurile, la căciula cea veche, parcă ar fi zis: „Acum mi-e tot una“. Era rus din cap până în picioare.

V.

Oamenii tari la fizic sunt de regulă de un temperament rece. Martin Petrovici, din contră, se supăra cam repede. Și nimeni nu știa să-l supere mai lesne ca Bicicoff, fratele soției sale moarte, — o ființă curioasă, flecar și șugubăț totodată, care trăia în casă la noi și pe care, din fragedă copilărie încă, îl poreclisem Suvenir. Ajunseseră cu drept cuvânt o amintire pentru toți, până și pentru servitori, cari și ei îi ziceau: Suvenir Timofeici. Se pare că nici el nuși mai cunoștea numele a-

devărat. Era un mizerabil, disprețuit de fiecare, cu un cuvânt: un pomanagiu. Iși pierduse toți dinții dintr'o parte a gurii și fața-i năică și zbârcită apărea strâmbă de partea aceia. Era în vecinică mișcare, umbla în toate părțile: aci în odaia fetelor, aci în biurou, când în casa preotului, când în coliba starostelui. Il goniau din tot locul și mereu dădea din umeri, clipia din ochi'i mici și pieziși și izbucnia într'un răs nesuferit, care răsuna ca o sticlă când o clătești. Vecinic mă gândiam că, dacă ar fi avut avere, Suvenir ar fi ajuns un om foarte rău, imoral, răutăcios și chiar crud. Dară, de bine de rău, sărman cum era se vedea ținut în frâu. I se îngăduia să bea numai în zilele de sărbătoare. După porunca mamei, fu îmbrăcat bine, căci seara trebuia să-i fie de urât la pichet ori la boston.

Il auziai mereu: „Îndată, mă rog, îndată...” „Ce vei face îndată?” îl întreba mama supărată. Atunci el ducea mâinile la spate, se înclina și șoptia: „Porunciți, chiar acum, îndată!”. Nu cunoștea altă desfătare decât să asculte în dosul ușii, să semene zavistii, să tachineze pe toată lumea și să împungă cu glume mușcătoare; și vorba îi era atât de înțepătoare, pare că o durere ascunsă l-ar fi îndreptățit să-și răzbune asupra lumii întregi. Pe Martin Petrovici il numia „frățior” și,

după spusele sătenilor, îi dădea la masă ridiche amară.

Intr'o zi, pe când Martin Petrovici ședea în camera noastră de biliard, o odaie foarte spațioasă și răcoroasă, unde nu se vedea nici umbră de muscă — și de aceea îi și plăcea vecinului nostru, fiind certat cu căldura și cu soarele — Suvenir începu să-i joace în față și să alerge în jurul lui, zicându-i rânjind :

— „De ce-ai omorât-o pe soră-mea Margareta Timofeevna, dragă frățioare?“.

Martin Petrovici, care ședea între perete și biliard, voi să-l loviască și întinse mâinile. Din fericire, Suvenir avu timp să se feriască -- dar pumnii frățiorului“ se izbiră de marginea biliardului și, cu toate că era fixat de dușumea cu șase șurupuri, biliardul greoi căzu zgomotos... Dacă îl atingeau teribilii pumni pe bietul Suvenir, îl făceau turtă.

VI.

De multă vreme nutriam dorul nesățios să văd locuința, ce și-o întocmise Martin Petrovici și să știu cam ce se petrece la el acasă. Ii propusei într'o zi să-l însoțesc călare până la moșia lui, la Iescovo.

— „Aha!“ exclamă Martin Petrovici. „Vrei să-mi vezi imperiul? Poftim, vino. Iți voi

arăta toate, grădina, casa, aria. Am o mulțime de lucruri frumoase!“.

Pornirăm. Nici patru kilometri nu despărțiau moșia noastră de Iescovo.

— „Iată-mi și regatul!“ exclamă de-odată Martin Petrovici, silindu-se să-și întoarne capul înțepenit și arătând cu mâna în dreapta și în stânga.

— „Astea toate's ale mele!“

Curtea lui Carloff era pe vârful unui colnic ușor de urcat. La poalele lui erau câteva bordee de-ale sătenilor, lipite la olaltă de-a lungul unui eleșteu. Pe o plută, la marginea eleșteului, stătea o țarancă bătrână, purtând fustă vărgată și bătea din răspuțeri rufe, pe cari și le storsese...

— „Axinia!“ zbieră Martin Petrovici cu o voce atât de înfricoșătoare, încât speriasă un cârț de ciori de pe o arie vecină... „Speli pantalonii bărbatului?“.

Bătrâna se întoarse cu tot corpul și făcu o reverență adâncă.

— „Da, pantalonii lui, taică“, răspunse ea cu voce slabă.

— „Bravo!“ esclamă el tunător. „Privește“, urmă el, înturnându-se spre mine, pe când treceam dealungul unui gard putrezit: „asta e cânepa mea și cea de colo sus e a sătenilor. Uite, ce deosebire! Și asta e grădina mea. Merii i-am plantat eu singur; deasemenea și

teii. Înainte vreme nu vedeai pe aci nici urmă de pom. Așa se învață gospodăria, găgăuță!“.

Ajunserăm la o curte îngrădită cu scânduri. În dreptul curții era o căsuță veche, acoperită cu pae și cu un balcon mic pe proptele de lemn. Ceva mai îndosită, era o a doua casă, nouă însă, sus cu o mică zidărie la mijloc—dar și aceasta abia că se ținea.

— „Aci poți vedea“, zise Carloff, „în ce fel de bordee locuiau strămoșii noștri! Și privește ce palat mi-am zidit eu!“.

Palatul aducea foarte mult cu o casă de joc. Cinci sau șase câini, unul mai lătos și mai hidos ca altul, ne primiră cu un lătrat turbat.

— „Câini ciobănești“, observă Martin Petrovici. „Adevărată rasă de Crimeia. Țineți-vă botul bestii blestemată! Mai lătrați, că vă arăt eu!“.

Pe scara casei celei noi, apăru un om tânăr într'o haină lungă din stofă de Nankin: era bărbatul fetei mai mari a lui Carloff. Dintr'o săritură, fu lângă trăsurie și cu mult respect sprijini eu o mână cotul socrului său și, întinzând-o pe cealaltă, se vede pentru a sprijini până și piciorul uriaș al lui Carloff, care scobora din trăsurie, pare că s'ar fi dat jos de pe un cal. Mă ajută apoi pe mine să descalec.

— „Anno!“ zise Carloff, „flăcăul Nataliei Nicolovna ne onorează cu o vizită. Să mi-l primești cum trebuie! Dară unde e Eulampia?“.

Anna era fiica cea mai mare și Eulampia cea mai mică.

— „A eșit pe câmp să culeagă măturici“, răspunse Anna, arătându-se la o fereastră mică lângă ușe.

— „Avem lapte bătut?“, întrebă Carloff.

— „Avem“.

— „Dar smântână?“

— „Și“.

— „Bun, adă; până atunci îi voi arăta biroul. Pe aci, vă rog, pe aci adaose el, înturnându-se spre mine și arătându-mi drumul cu degetul. La el în casă nu mă tutuia: cel puțin ca mosafir. Trecurăm printr'o sală.

— „Aci locuiesc“, zise el pe neașteptate, pășind pieziș pragul unei uși; „acesta mi-e cabinetul. Fiți binevenit!“.

Biroul era o încăpere spațioasă, aproape goală, cu pereți netencuiți. Pe pereți atârnavau la distanțe neegale două nagaice*), o pălărie veche în trei colțuri, o pușcă cu o singură țevă, o sabie, un ham admirabil, împodobit cu butoni de aramă și tabloul de care vă spusesei, reprezentând o lumânare ar-

*) Bice căzăcești.

zând, expusă la bătaia vânturilor. Intr'un colț stătea o canapea de lemn îmbrăcată cu un covor colorat. Sute de muște scoteau un bâzâit surd pe tavan. In odaie era de altfel răcoare; numai că te ucidea mirosul nesuferit de pădure, pe care îl împrăstia Martin Petrovici ori și unde stătea.

— „Ei, cum vă place biroul, nu-i așa că-i frumos?“ mă întrebă Carloff.

— „Foarte frumos“.

— „Ia privește hamul olandez de colo“, urmă Carloff, tutuindu-mă iar. „O adevărată raritate de ham! Am făcut schimb cu un evreu. Uite bine la el!“

— „Intr'adevăr, e foarte frumos“.

— „Nici nu găsești altul mai bun“ „ia miroase... ce piele!“

Mirosii hamul. Mirosia a seu ranced și atâta tot.

„Așa; acum luați loc — colo pe scăunel. Fiți mosafirul meu“, zise Carloff, și se așeză pe canapea, închise ochii ca să dormiteze și începu chiar să cam sforăe. El contemplan în tăcere; mirarea nu mă mai slăbia: un adevărat munte! De-odată se trezi.

— „Anno! țipă el și, la tunetul glasului său, uriașa-i burtă se ridică și se lăsă ca valul mării.

— „Anno, unde ești?“ Vino repede. Ori n'auzi!

— „Toate's pregătite, tată; haideți“, se auzi un glas.

Mă miram de repeziciunea cu care se executau ordinele lui Carloff; îl urmai în camera de primire, unde ne aștepta dejunul: lapte bătut, smântână, pâine din făină de grâu și pâină și zahăr pisat cu scorișoară, pe o masă acoperită cu o față roșie, având dungi albe. Pe când mâncam laptele bătut, Martin Petrovici, după ce-mi șopti prietenos: „mănâncă amice, mănâncă; nu refuza mâncările noastre de țară“, se așeză iar într'un colț și adormi din nou. Dinaintea mea stătea nemșcată Anna Martinovna, și prin fereastră puteam să observ cum bărbatul ei îmi plimba căluțul prin curte, în vreme ce tot el îmi freca lanțul căpăstralui,

VII.

Mama nu putea s'o sufere pe fata cea mai mare a lui Carloff: îi zicea „trufașa“. Și ce e drept. Anna Martinovna se arăta foarte rar pe la noi, pentru a-i face vizită mamei. Și atunci se arăta rece și rezervată, cu toate că datora mamei că a fost educată într'un pension, că îi dăduse un bărbat și că, în ziua nunții primise o mie de ruble și un șal turcesc galben, deși cam purtat.

Era o femeie de o statură mijlocie, cam

slăbănoagă, foarte vioae în mișcări, cu păr des, castaniu; o față frumoasă, oacheșe, cu care ochii mici și azurii făceau un contrast cam bizar, dar plăcut. Avea un nas drept, bine format; buzele, cam subțirele, de asemenea bine croite, bărbia ascuțită. Cine o vedea, trebuia să-și zică: deșteaptă, dar răutăcioasă! Și, totuș, avea ceva atrăgător. Până și pistrui închiși cari îi erau împrăștiați pe față, ca niște fire de hrișcă, o prindeau de minune și contribuiau încă mai mult la înălțarea sentimentelor pe cari îi le deșteptă. Cu mâinile ascunse sub pelerină, mă privia de sus pe furiș — (eu ședeam, ea sta în picioare). Un surâs ușor, răutăcios, i se furișă pe buze și pe obraji și se întindea până pe sub genele lungi. „Ah, alintat mai ești, cio-coiașule!“ pare-că-mi spunea surâsul ei. De câte ori respira, i se umflau nările — și aceasta părea cam bizar. Și cu toate astea, îmi ziceam că, dacă Anna Martinovna ar voi să mă iubiască, cri să mă sărute numai, cu buzele ei gingașe și serioase — ași fi sărit până 'n tavan de bucurie. Știăm că era foarte severă și pretențioasă și că femeile și fetele țăranilor se temeau de ea ca de foc — dar ce are aface! Anna Martinovna îmi aprinse în taină imaginația... Și doară nu aveam atunci decât cincisprezece ani — și la vârsta asta!...

Martin Petrovici se mișcă iar.

— „Anno!“ rosti el, „n'ai face rău să ne zdrângănești puțin la pian... Știu bine că-i place tineretului“.

Mă uitai împrejur: într'un colț al odăii stătea într'adevăr o ladă învechită de vreme și care aducea a pian.

— „Cu mare plăcere, tată“, răspunse Anna. „Dar ce să-i cânt? Ce știi eu, îl va interesa prea puțin“.

— „Atunci pentru ce te-am mai ținut la *pension*?“

— „Am uitat și ce-am știut... apoi și coar-dele sânt plesnite“.

Glasul ei era foarte plăcut: răsunător și totodată cam jalnic: aducea cu glasul păsărilor de pradă.

— „Atunci, dar“, zise Martin Petrovici căzând pe gânduri... „Atunci...“ începu iar, „poate că v'ar plăcea să vedeți aria? Volodca *) o să vă însoțiască... Haide, Volodca!“ spuse el ginerelui său, care-mi plim-ba mereu calul prin curte, „condu pe Domnul la arie... și arată-i gospodăria mea întregă. Acum voi dormita puțin șezând. Da! Să ne vedem cu bine!“.

Eși: și-l urmași. Anna Martinovna începu

*) Diminutivul lui Vladimir.

îndată să ia repede de pe masă și părea foarte necăjită. Mă înturnai de pe prag și-i făcui o reverență adâncă. Dar simula că nu vede și se mulțumia să surâză din nou — de astădată mai răutăcios ca mai nainte.

Imi luai calul din mâna ginerelui lui Carloff și-l dusei de căpăstru. O pornirăm spre arie; dar, pentru că nu aveam tocmai ce vedea, și cum însoțitorul meu — pentru că eram tânăr, nu mă credea tocmai pasionat pentru agricultură. — ne înapoiarăm prin grădină, lăând drumul spre șosea.

VIII.

Pe ginerele lui Carloff îl cunoșteam de mult. Îi zicea Vladimir Vasilievici Slotchin. Era orfan, fiul unui mic funcționar, care condusesese odinioară afacerile mamei. Îl crescuse chiar dânsa. Îl dăduse întâi la școală, veni apoi ca scriitor în biroul administrației moșiei, după aceea fu angajat la magazinele cu secară și în cele din urmă o luă pe fata lui Carloff.

Mama 'l numia „evreiașul“, și în adevăr părul său creț și frezat, ochii negri, pare-că ar fi fost niște prune fierte, de umezi ce erau întotdeauna, nasul său cam încârligat, gura largă și buzele-i roșii, îți amintiau tipul e-

vreesc; avea însă o față albă și, cu toate defectele, putea trece drept băiat frumos.

Era de un caracter foarte blajin — câtă vreme nu-i erau în joc propriile interese. Atunci însă, de lăcomie, își pierdea îndată mintile și până și lacrimile îl podidiau. Era în stare să se bociască o zi întreagă pentru un fleac; de-i făgăduiai ceva, îți bătea capul de sute de ori și, dacă nu-l satisfăceai îndată, tremura de necaz și gemea de mânie. Ii era drag să hoinăriască cu pușca pe câmp, și dacă avea norocul să vâneze un iepure ori o rață, o punea în tolbă cu o deosebită mulțumire sufletească. „Acum, nenisorule“, părea a zice, netezindu-și prada încetinel, „acum să te tot svârcolești, că nu-mi mai scapi! Intri doar în serviciile mele!“

— „Ce căluț frumos aveți“ îmi spunea cu un glas domol și șoptitor, pe când mă ajuta să încălec. „Un atare cal mi-ar plăcea și mie. Dar ia-l de unde nu-i! Nu mă mai ajunge norocul ăsta niciodată. Bine ați face, dacă i-ați vorbi stimatei d-v. mame, reamintindu-i...“

— „V'a făgăduit ceva?“

— „Regret tocmai că nu!... Ehei, de mi-ar fi făgăduit!... Cred însă că fiind atât de darnică...“

— „Dar de ce nu vă adresați lui Martin Petrovici?“

— „Lui Martin Petrovici!“ repetă Slotchin cu o voce trăgănată. „Ah! Sfinte a tot puternic! El nu vede nici cea mai mică deosebire între mine și nenorocitul de Maximca. Ne ține ca pe niște sclavi și, pentru toată munca noastră, nu ne face parte nici de cea mai mică răsplată“.

— „Se poate?“

— „Pe ce-am mai sfânt că așa e. De ți-o spune: „Vorba mea e sfântă!“ ți-a luat apa de la moară. Poți să-l tot rogi, degeaba. Și în cele din urmă îi e mai dragă Eulampia, ca soția mea Anna Martinovna“.

„Ah, taică Doamne!“ se întrerupse deodată singur, încleștând mâinile plin de des-nădejde. „Uitați-vă ce bandit; ne-a cosit o prăjină întregă de ovăz—ovăzul nostru!—Și să mai trăești cu ăștia! Acești bandiți de codru! Iți vine să crezi că din Iescovo, Bes-covo, Ierino și Belino“—cele patru sate vecine — „ar fi dispărut orice frică de lege! Ah, nu știu zău ce să mai fac! Paguba se urcă cu siguranță la o rublă și jumătate — ba chiar la două ruble în cap!“

Din graiul desnădăjduit al lui Slotchin, auziam ca un fel de sughiț. Dădui pinteni calului și o pornii în galop.

Vorbele tânguioase ale lui Slotchin îmi sunau încă în auz, când la o răspântie a drumului dădui pe neașteptate de Eulampia,

fata cea mai mică a lui Carloff, care după cum ne spuse și sora ei, eșise pe câmp să cu-leagă măturici. Impletise din ele o cunună groasă, pe care o purta pe cap. Ne salutarăm în tăcere. Eulampia nu era mai urâtă ca sora ei; avea însă un alt gen de frumusețe. Era de talie înaltă și bine făcută; toate păstrau o proporție mare: capul și picioarele ca și mâinile, și dinții albi ca zăpada; dar mai ales ochii — se arătau ca niște mărgăritare de un albastru închis și erau atât de duioși. Era o tânără frumoasă, monumentală — că nu degeaba doar era fata lui Carloff. Cozile blonde și dese nu le lăsa să atârne: era nevoită să și le încolăciască de trei ori, aducându-le pe frunte. Gura, de un roș purpuriu și plină de viață, ca și un trandafir abia deschis, te vrăjia. Când vorbea, ridica domol mijlocul buzei de sus, așa de innocent, atât de naiv, ca un copilăș. Dar căutătura ochilor ei mari părea sălbatică și chiar puțin cam tristă.

— „Bondar sălbatic, sânge căzăcesc, o porclia Martin Petrovici. Mă cam temeam — nu e vorbă — să mă gândesc prea mult la dânsa... Această frumusețe colosală, prea mi-l reamîntia pe tatăl-său.

Apucasem să mă depărtez puțin și ea începu să cânte cu o voce potrivită, puternică și puțin cam aspră — o adevărată voce țără-

nească. Deodată tăcu. Mă înturnai și de pe vârful colnicului unde ajunseseam, o văzui pe Eulampia stând lângă ginerele lui Carloff, în dreptul câmpului unde se cosise o-văzul. El vorbea mereu și gesticula; ea însă păstra o tăcere ucigătoare. Soarele îi lumina splendid chipul și sub raze strălucia în depărtare cununa de măturici, de un albastru închis, purtată pe cap.

IX.

Mama, după cum vă povestii cred, domniile mele, avea în perspectivă un bărbat și pentru fata cea mai mică a lui Carloff. Era unul din vecinii noștri cei mai sărmani, un maior în rezervă, Gavriilo Fedulici Șitcoff, om în vârstă și, după cum singur spunea, mândru.

Mai că nu știa să citească și să scrie; iar pe de-asupra — foarte prost. În tăcere, își făurise iluzia să ajungă într-o bună zi administrator pe moșiile mamei și se lăuda că are toate calitățile unui bun „executor“.

— „În alte științe nu mă iau la întrecere — dar să număr dinții țărănilor, asta o pricep de minune“, spunea scrâșnind din dinți. „Avui prea bun prilej în armată, să fac studii aprofundate în ramura asta“.

De n'ar fi fost atât de prost, ar fi înțeles că nu putea avea nici cea mai slabă speranță să ajungă administrator la mama, pen-

tru că trebuia să-l îndepărteze mai întâi pe actualul administrator Cvicinski, un polonez foarte energetic și capabil și în care mama avea cea mai mare încredere.

Șitcoff avea o față lungăreață ca de cal, acoperită toată cu păr blond gălbui, chiar și pe obraji, până aproape de ochi. În frigul cel mare fața-i era acoperită cu stropi mici de sudoare, pare-că ar fi fost rouă. Când o zăria pe mama, își lua ținuta soldatului în fața ofițerului; de servil ce era, începea să-i tremure capul; mâinile uriașe și le sprijinia în șolduri și tot chipul lui părea că spune: „poruncește și zbor!”

Mama, însă, nu-și făcea iluzii mari de apținuturile acestui om; acesta însă nu era un cuvânt să nu-l dea Eulampiei.

— „Vei duce-o oare la bun capăt cu dânsa, taică?” îl întreabă mama odată. Șitcoff surâse mulțumit.

— „Vă rog, Natalia Nicolaevna! țineam în regulă o companie întreagă; mergea în marș strună. Parcă-i mare lucru s'o ții în trap pe o femeie — la ce să mai vorbim!”

— „E o mare deosebire între o companie de recruți și o față tânără de neam de boer”, îi răspunse mama, cu un ton de nemulțumire.

— „Dați-mi 'voe, Natalia Nicolaevna!” începu iar Șitcoff. „Știm prea bine să prețuim toate astea, căci pricepem și noi ce e nobil.

O fată de boer e o creatură gingașe: cu asta am zis tot“.

— „La urma urmei“, încheie mama, „va îngriji ea, Eulampia, de fericirea ea“.

X.

Intr'o zi — era în Iunie și începuse să dea în amurg — se anunță Martin Petrovici. Mama nu mai putea de mirare: de opt zile și mai bine nu se arătase pe la noi și nicio-dată nu ne vizita așa de târziu.

— „Li s'o fi întâmplat ceva!“ spuse ea cu jumătate de glas.

Și, în adevăr, Carloff, care nu intrase bine și se trânti pe un scaun lângă ușă, avea o căutătură atât de stranie, se arăta atât de palid și de îndurerat, în cât mama își repetă tare fără voe vorbele de mai înainte.

Martin Petrovici își îndreptă asupra ei domol ochii săi cei mici, tăcu câțva timp, oftă adânc, amuți iar și, în cele din urmă, declară că a venit pentru o chestiune... care... de așa natură... din motivul...

După ce murmură cuvintele aceste fără șir, se ridică pe neașteptate și plecă.

Mama bombăni și porunci servitorului, intrat tocmai atunci, să alerge pe urma lui Martin Petrovici și să-l aducă cu orice chip. El însă se urcase în trăsurică și dispăruse.

Purtarea lui Carloff și căutătura lui atât de îngrijorată, îi provocă mamei o mare mirare și, în acelaș timp, o neliniștia enorm. De aceea, a doua zi de dimineață, avea de gând să trimeată un servitor la el acasă, când Carloff intră pe neașteptate. Părea mai liniștit de astădată.

— „Ia să-mi spui, taică“, îi zise mama, numai ce-l zări, „ia spune-mi, ce s'a întâmplat cu tine aseară? Îți spun drept, îmi venia să cred, Doamne ferește, că ți-ai pierdut mințile“.

— „Nu doamnă dragă, nu mi-am pierdut mințile“, răspunse Martin Petrovici „aci nu mă întrece nimeni. Dar, vă voi cere un sfat“.

— „Și ce anume?“

— „Numai că mi-e cam teamă că n'o să vă fie tocmai pe plac...“

— „Ei, spune odată, taică. Nu mă atâța de geaba! Ce va să zică „pe plac?“ Vorbește, spune verde, că doar, nu te-o fi apucat iară melancolia?“

Carloff încreți fruntea.

— „Nu, nu e asta. Melancolia îmi vine odată cu luna nouă. Dar îngăduiți-mi, vă rog, o întrebare, doamnă dragă: Ce idee aveți despre moarte?“

Mama tresări, speriată.

— „Despre ce?“ spuse ea.

— „Despre moarte. Cruță oare pe care-va în lume?“

— „Cu filosofii de astea ți-ai găsit să începi, taică? E oare care-va dintre noi nemuritor? Chiar și tu, cât ești de uriaș, te vei stinge când-va.“

— „Așa da, o să mă sting și eu când-va“, răspunse Carloff cu capul plecat. „Mi s'a arătat ceva în vis“, adăose domol, cu glas surd.

— „Ce vorbe-s astea!“ grăi mama.

— „Mi s'a arătat ceva“, repetă el.

„Sunt mare vizionar“.

— „Tu?“

— „Da, eu! nu știți?“

Carloff oftă adânc.

— „Ascultați, vă rog... Sunt opt zile și mai bine, doamnă dragă. Era tocmai în ajunul postului Sf. Petru. Mă culcasem după masă, pentru a mă odihni puțin și adormisem. Mi se arătă d'odată un mânz negru. Și începuse să joace și să-și arate dinții — și-mi părea negru ca un gândac“.

Carloff tăcu o clipă.

— „Și?“ zise mama.

— „Și d'odată se întoarnă mânzul și-mi trage un picior în cotul stâng, la partea cea simțitoare!... Mă deșteptai și simții că nu mai puteam mișca brațul stâng și nici piciorul stâng. Imi zisei c'o fi o paralizie. Mișcarea îmi revenia din ce în ce; numai că multă

vreme mă furnica prin încheieturi și mă furnică și-acum. De îndată ce întind mâna, începe să mă furnice“.

— „Vei fi dormit pe braț“.

— „Nu tocmai, doamnă dragă. O fi vr'un semn... o prevestire a morții mele“.

— „Hm! din ce în ce mai nostim“ . îl întrerupse mama.

— „Un semn! Pare-că-mi spunea: pregătește-te omule! Și pentru asta v'am spus-o și d-v., fără înconjur. Pentru că nu vreau“ — urmă Carloff începând d'odată să țipe — „ca moartea să mă surprindă nepregătit — pe mine, robul lui Dumnezeu! Am luat hotărârea să-mi împart moșia, fără întârziere și cât mai sunt în viață, la cele două fiice ale mele, Anna și Eulampia, așa cum m'a inspirat Atotputernicul“.

Martin Petrovici se opri, scoase un oftat și adaose:

— „Fără a întârzia nicio clipă“.

— „Da, e o măsură înțeleaptă“, observă mama. Cred însă că pui prea multă pripă.

— „Și fiindcă în afacerea aceasta“ urmă Carloff, ascuțindu-și și mai mult glasul, „vreau să observ regulele necesare și formalitățile cerute de lege, îl rog cu plecăciune pe flăcăul d-v., Dimitri Semenovici, — căci nu îndrăsnesc să vă însărcinez pe d-v., doamnă dragă — îl rog doar pe fiul d-v. Dimitri Se-

menovici, — vărului meu Bicikoff i-o impun ca obligațiune și ca datorie, — să fie de față la împlinirea acestui act legal și la trecerea averii pe numele celor două fiice ale mele: Anna cu starea civilă căsătorită și Eulampia cu starea civilă necăsătorită....., act solemn, care va avea loc poimâine, la ora douăsprezece din zi, la moșia mea Iescovo, supranumită și Cozulchino. Vor lua parte și toți actualii magistrați și demnitari ai tribunalului, cărora le-am și trimis invitații“.

Martin Petrovici obosi grozav, până ce termină acest discurs întrerupt de oftaturi numeroase și pe care cât colo se vedea — le învățase pe din afară... Vedea că se înăbușia. Fața-i, foarte palidă la început, se făcuse iar de un roș închis, și mereu își ștergea sudoarea de pe frunte.

— „Și-ai redactat actul de împărțire?“
întrebă mama. „Când ai avut vreme?“

— „Ah, da... găsi eu vreme! n'am mâncat, n'am băut, n'am...“

— „L'ai scris singur?“

— „M'a ajutat Volodca“.

— „Și-ai trimis actul la tribunal?“

— „L-am trimis și tribunalul l'a legalizat; judecătoria de ocol a și primit ordinul convenit; iar secția competente a numitului tribunal a și fixat termenul.“

Mama surâse.

— „După câte-mi spui, Martin Petrovici, văd că ai împlinit toate formalitățile, și cu ce pripă! Adevărat „ că n'ai economisit bani?“

— „N'am economisit nimic, doamnă dragă.

— „Hm! și de ce-ai spus dar că ai venit să-mi ceri un sfat? Mitenca, cu plăcere, poate să se ducă. Il voi trimite și pe Suvenir... fi voi spune lui Cvicinski, să se re-peadă până acolo... Dar pe Gavriilo Fedulici l-ai invitat?“

— „Gavrila*) Fedulici... Domnului Șit-coff i-am trimis și lui... chemarea cuvenită... Ca viitor ginere *trebuie* să apară“.

Martin Petrovici își epuizase în adevăr toată elocința. Mie mi se părea întotdeauna că nu-l privia tocmai bine pe bărbatul ce i-l alesese mama pentru fata lui cea mai mică. Poate că se aștepta la o partidă mai bună, pentru Eulampia lui cea drăguță.

Se sculă domol de pe scaun și se aplecă ușor:

— „Vă mulțumesc călduros pentru consimțământul d-v.“, zise el, și voi să plece.

— „Dar încotro?“ îl întrebă mama. Mai stai puțin, să dejunezi“.

*) Formă populară dela Gavriilo, Gavril.

— „Mulțumesc“, o întâmpină Carloff“. Dar nu pot... trebuie să plec acasă“.

Și se îndreptă d'andoasele spre ușă și voia să iasă pieziș, ca de obicei.

— „Mai rămâi!“ inzistă mama. „Va să zică predai averea întreagă fiicelor, fără nici-o rezervă“?

— „Se înțelege, fără nici-o rezervă“.

— „Și tu—unde vei sta de azi înainte?“

Carloff făcu un semn de mirare.

— „Unde voi sta! ei, în casa mea... ca și până acum. Doar ce schimbare era să se facă“?

Și ai până într'atât încredere în fiicele tale și în ginerele tău?“

— „Se poate spune așa ceva de Volodca? de calicul ăla? Ii voi arăta eu ușa, n'aveți grijă... Și ce putere are? Iar fiicele mele. trebuie să-mi dea de mâncare, băutură, să mă îmbrace, să mă încalțe și să-mi dea adăpost, atât în zile de sănătate cât și în zile de boală, până voi muri... Mă rog, nu-i oare aceasta datoria lor, datoria lor cea mai sfântă! Cu toate că nu cred să mă mai vadă pentru multă vreme! Moartea doar nu e departe, stă și mă pândește“.

„Dumnezeu trimite moartea după voia sa“ observă mama, „dar, ce-i drept, asta e datoria și obligația lor morală. Dar, te rog, Martin Petrovici,—să nu mi-o iei în nume

de rău—ce e drept, Anna, fiica ta cea mai mare, e o femeie prea mândră; o știe toată lumea; și cea mai mică are și ea o căutătură de lupoaică“...

— „Natalia Nicolaevna!“ o întrerupse Carloff. „Ce spuneți!... Cum, fetele mele... să nu mă... asculte... *pe mine!*... Dar nici gând... cum, să se răscoale contra mea! Contra mea! Contra tatălui lor?... Să îndrăzniască până într'atât!... Și blestemul va întârzia oare multă vreme? Toată viața și-au petrecut-o tremurând de frică... Și deodată!... Doamne Sfinte“!

O tuse puternică 'l apucă pe Carloff și cât pe ce să-l înăbușe.

— „Ei, destul“, se grăbia mama să-l liniștiască; „nu putem pricepe numai, pentru ce ai făcut împărțirea chiar de pe acum, Dupe ce vei muri, de drept doar vor moșteni. Cred că tot melancolia ta e de vină“.

— „Ah, maică“, răspunse Carloff cam necăjit, „mereu îmi dați cu melancolia. E poate o forță mai înaltă care mă influențează acum, și D-v. mereu de melancolie îmi vorbiți! Voiesc să fac împărțirea chiar acum, Doamnă dragă, pentru că eu însumi, personal, vreau să hotărâsc de pe acum ce se cuvine fiecăreia, pentru ca în urma a-cestei fapte frumoase, să-mi fie recunoscă-

toare și să îndepliniască cu credință ceia-ce a hotărât tatăl lor, binefăcătorul lor... E o mare binefacere“...

Aci iar îl părăsi glasul.

— „Ei, destul taică!“ îl întrerupse mama; „să nu ți se năzare iarăș mânzul negru“.

— „Ah, Natalio Nicolaevna, nu-mi mai reamintiți de asta!“ răspunse Carloff. Moartea, ea mă urmăria. Vă las cu bine. Și pe D-ta, tinere, voi avea onoarea să te aștept poimâine“.

Martin Petrovici se depărtă. Mama se uita pe urma lui și dădea din cap în mod semnificativ. „Asta nu-i a piază bună“, murmură ea, „nu. Ai observat“, îmi zise, înturnându-se către mine, „că în tot timpul cât vorbia clipia din ochi, pare-că'l supăra soarele? Acesta-i semn rău. Omul care o face nu-i tocmai în toate mințile și-l amenință o nenorocire mare. Să te duci poimâni la el, împreună cu Vichenchi Osipovici și cu Suvenir“.

XI.

În ziua hotărâtă, trase maestos la scară eupeul nostru cel mare, cu patru locuri, dus de șase cai negri, mânați de primul vizitiu, Alexis cel gros, cu barba încăruntită. Importanța actului pe care voia să-l săvârșească și solemnitățile cu care Carloff

ne invitate, o impresionară adânc pe mama, Singură poruncise să se pregătiască acest echipaj de gală, — iar mie și lui Suvenir ne poruncise să îmbrăcăm hainele de sărbătoare: „protectorul ei trebuia onorat în mod deosebit.

Cât despre Cvicinski el purta de obicei frac negru și cravată albă.

În tot timpul călătoriei, Suvenir nu mai tăcea; mereu bălăcăria ca o coțofană, și se întreba mereu, dacă iubitul său cumnat nu i-ar face cumva parte și lui de ceva, și prindea apoi a-l ocări, făcându-l când lup răpitor, când păgân fără de lege.

Cvicinski, om trist și ursuz, nu putea să mai sufere.

— „Altă treabă n'ai," rosti el cu accentul său polonez, „decât să înșiri numai la prostii?" „Mai bine-ai tăcea. Ai mare zor să-ți expui prostiile fără rost?"

— „Hm, îndată," mormăi Suvenir necăjit și amuți, îndreptându-și privirea piezișă spre ferestruia cupeului.

Nu trecu nici un sfert de oră și caii, cari fugiau într'un trap uniform, începură a se încălzi ușor sub curelele fine ale hamurilor noi pe cari le purtau; atunci începurăm să zărim casa lui Carloff. Cupeul nostru intră d'adreeptul în curte, prin poarta largă ce era deschisă. Călărețul de dinaintea noastră, ale

cărui picioare abia că treceau de marginile șelei, scoase ultimul strigăt copilăresc de „feri în lături“. Coatele bătrânului Alexis se ridicară în acelaș timp, pentru a strânge hățurile, auzirăm un „brr“ încetinel și cupeul se opri. Niciun câine nu ne primi cu lătrat; până și copiii dvorovilor*), pe cari altă dată îi vedeai alergând mereu prin curte în cămășile lor lungi — dispăruseră și dânșii. Ginerile lui Carloff ne aștepta în pragul ușii. Imi aduc aminte, că niște mesteacănii tineri, plantați de ambele părți ale scării, ca de „Rusalii“, îmi atraseră atenția în mod deosebit. „Toate's ca în zi de sărbătoare,“ murmură Suvenir, sărind cel dintâi din cupeu. Și în adevăr toate păreau solemne. Ginerile lui Carloff purta o cravată de mătase cu fundă de atlas și un frac negru foarte strâmt. Maximca, care holbă ochii dindărătul lui, se unsesese atât de mult, în cât îi picură pomada din păr.

Intrarăm în salonul de primire și în mijlocul odăii răsări ca un munte înaintea noastră Martin Petrovici, care stătea vecinic nemışcat. Nu știu ce simțiau Suvenir și Cvicin-schi la vederea acestui om; eu însă încercai un fel de sentiment de venerare. Purta o haină cenușie cu un guler negru ridicat — se vede

*) Șerbi, cari serviau în casă și în curte,

ea era uniforma sa de voluntar din anul doisprezece. Pe piept îi atârna o medalie de bronz și era încins cu o sabie. Cu mâna stângă ținea mânerul săbiei; iar cea dreaptă o ținea pe masa acoperită cu o față roșie. Pe masă erau două coli de hârtie scrise pe toate părțile.

Carloff nu se mișca, părea chiar că nu mai respiră așa de tare. Și câtă demnitate avea în înfățișare și în ținută, ce încredere în sine, în forța sa nemărginită, sacră și inviolabilă! Abia că ne salută, dând ușor din cap, arătându-ne cu indexul mâinii stângi un șir de scaune și exclamând cu un ton surd: „poftiți, vă rog“.

Lângă peretele din dreapta al odăii, stăteau fiicele lui Carloff, amândouă în haine de sărbătoare: Anna într'o rochie verde, bătând în liliachiu, cu un cordon galben de mătase, Eulampia într'o rochie trandafirie, cu panglici cireșii. Lângă dânsule, Șitcoff se umfla în pene în uniformă nou-nouță, cu privire nătângă și nerăbdătoare, ca de obicei, și cu fața-i păroasă inundată de sudori.

Lângă peretele din stânga ședea preotul, într'o haină țesută din fire, de culoarea tutunului, om bătrân, cu părul castaniu și zbârlit. Păru-i, ochii-i șterși și triști, mâinile-i mari și umflate, cari-l erau o sarcină și pe cari le ținea ca pe niște buturugi l pe genunchi.

cizmele unse, ce se iviau de sub haină — toate erau mărturia unei vieți triste și chinuite: parochia lui era foarte săracă.

Lângă dânsul stătea ispravnicul *), un bărbățel gras, palid, murdar, cu picioarele strâmbe, cu mânilor scurte și umflate ca niște bureți, cu o mustață neagră și scurtă, și vecinic cu un surâs vesel și răutăcios pe buze. Era privit ca o canalie, ca un tiran, cum ziceau ei pe atunci. Și cu toate acestea, se obișnuiseră cu dânsul; nu numai moșierii, dar și țărani în cele din urmă prinseseră dragoste peste dânsul. Iși aruncă ochii mici și negri cu multă obrăznicie și cu un aer batjocoritor în toate părțile: îi citiai pe față că toată „procedarea“ aceasta îl amuza. În fond nu se interesa de cât de dejunul, ce avea să fie servit și de rachiu.

Din contră, notarul, care stătea lângă dânsul, bărbat slab, cu fața lungă și cu favorite înguste, ce se întindeau din dreptul nasului până la urechi, cum se purta pe vremea lui Alexandru întâi, părea de un zel și de o seriozitate neîntrecute și nu-l mai slăbia pe stăpânul casei cu privirea sa gravă și scrutaătoare. Din cauza atenției sale încordate și a ardoarei exagerate, cu care participa la

*) Primul polițai al unei circumscripții. Un fel de consilier comunal.

această ceremonie, își mișcă buzele în mod inconștient și, totuș, fără să le desprindă.

Suvenir se așeză lângă dânsul și începu să-i vorbească în șoaptă, după ce-mi spusese la ureche, că e cel dintâi francmazon în tot guvernământul. După cum se știe, comisiunea judecătoreiei de ocol se compune din ispravnic, din notar și din comisarul de poliție; dar comisarul, ori că nici nu venise, ori că era așa de ascuns, încât nu puteam să-l zăresc măcar: de aceea în cercul nostru îl și numiam „invizibilul“.

Mă așezai lângă Suvenir, Cvicînschi lângă mine. Pe fața acestui polonez practic citiai clar că era necăjit de drumul „fără rost“ ce-l făcuse, de pierderea de vreme zadarnică și fără nici o noimă... Parecă 'și spunea în sine: „Și ăsta e un plan ridicul, pe care numai tineretul din stepă e în stare să-l născociască!“ „Ah! ce ți-e și cu rușii ăștia!“

XII

După ce ne așezarăm cu toții, Martin Petrovici dete din umeri, tuși în sec, ne privi pe toți cu ochii săi mici, pătrunzători, de urs, suspină adânc și începu astfel:

— „Stimații mei domni! V'am invitat din motivul următor. Îmbătrânesc, domniile mei, mă bântue boli și infirmități... Am primit și

o înștiințare, și ora morții se apropie de noi, întocmai ca un bandit în timpul nopții... Nu-i așa, taică?“ se adresează preotului.

Preotul tresări îngrozit.

— „Sigur, așa este“, răspunse el încet, clinându-și barba.

— „Din motivul acesta“, urmă Martin Petrovici, ridicându-și deodată glasul, „și pentru că nu vreau ca moartea să mă surprindă nepregătit, am hotărât în sufletul meu...“

Și Martin Petrovici repetă vorbă cu vorbă fraza, ce i-o spusese și mamei, cu două zile mai înainte.

„In virtutea acestei hotărâri luate,“ strigă el mai tare, „am compus acest act“ — aci lovi bârțile ce erau pe masă — „am compus acest act și am invitat funcționarii asistenți competenți ca martori; „iar paragrafele ce urmează vă vor arăta și explica voința mea expresă. Până acum am dormit... acum am obosit!“

Martin Petrovici își puse ochelarii rotunzi de fer pe nas, luă una din coalele scrise de pe masă și începu să citească următoarele:

„Act de împărțire a moșiei ce aparține lui Martin Petrovici, sublocotenent în rezervă, din arma artileriei și nobil înstărit, compus de el însuși, cu mintea întreagă și sănătoasă și din expresă lui voință, în care sunt hotărâte cu exactitate părțile din moșie ce se cu-

vin celor două fiice ale mele Anna și Eu-
lampia — aplecați-vă!“

Fiicele lui se aplecară.

„Și în care se specifică mai departe, în
ce mod s'au împărțit celor două fiice sus nu-
mite, șerbii și vitele ce mai rămân. Subscris
cu propria mea mână...”

„Asta e compoziția lui proprie,” îi șopti
ispravnicul la ureche, lui Cvicinski, vecinic
cu acelaș surâș; „vrea ca să-i admirăm fru-
musețea stilului. Actul legalizat e compus
în forma prescrisă și fără flori oratorice“.

Suvenir începu să rânjiască...

— „Bine, bine; dar cu totul conform cu
hotărârile mele!“ strigă Carloff, când prinse
cu urechea observația ispravnicului.

— „Se înțelege, în toate punctele conform
cu hotărârile d-v., se grăbi el să răspundă
jovial. „Numai că nu se poate înconjura
forma legală după cum veți afla Martin Pe-
trovici.

— „Deasemenea am scos și detaliile ce erau
de prisos. Căci justiția nu se poate ocupa
nici decum de vaci vârgate și de rațe tur-
cești“.

— „Ia vino'ncea, tu“ mormoi Carloff gine-
relui său, care se îndosise în salon în spatele
nostru, lângă ușe, luându-și o ținută umilă.
Acesta se repezi îndată spre socrul său.

— „Ia-o și citește-o! Mie îmi vine cam

greu. Dar să nu mănânci nici o iotă! Să audă toți domniii prezenți“.

Slotchin luă coala cu amândouă mâinile și începu să citească actul de împărțire, cu un ton clar, dar tremurător, cu eleganță și cu sentiment. Specificase cu cea mai mare exactitate, ce se cuvina Annei și ce Eulampiei, și modul în care să se facă împărțirea. Din când în când, întrerupea Carloff lectura cu cuvintele: „Ascultă, Anno, asta e răsplata zeului tău!“ ori „asta ți-am făcut-o dar, Eulampio!“

Și, de fiecare dată, se aplecau cele două surori, Anna cu tot bustul, Eulampia însă dădea numai din cap, și Carloff n'o mai slăbia cu privirea lui serioasă.

„Casa seniorială“ — și anume aripa cea nouă — i-o dăduse Eulampiei — „ca fiind fata cea mai mică și conform datinelor strămoșești“. Lectorul părea că se'nneacă pe când citia aceste cuvinte atât de neplăcute pentru dânsul, în timp ce Șitcoff își lungea buzele, Eulampia îi aruncă o privire piezișă, care numai plăcere nu mi-ar fi făcut de ași fi fost în locul lui Șitcoff. Căutătura de dispreț, proprie Eulampiei ca și oricărei frumuseți rusești adevărate, era acum de o nuanță cu totul particulară.

Martin Petrovici își rezervase dreptul de a-și menține odaia în care locuia; iar sub-

titlul de „dotarium“ își rezerva ca „pensie alimentară“ câte zece ruble pe lună pentru haine și încălțăminte. Ultima frază din actul său de împărțire voia Carloff s'o cîtiască el singur.

„Și această voință părintească a mea“, astfel suna, s'o împliniască fiicele mele cu sfințenie și în întregime și să-i dea ascultare ca și legilor Domnului; căci după Domnul, sunt eu tatăl și capul lor, și nimănui în lume n'o să-i dau socoteală, și nici că i-am dat-o cuiva vr'odată! Și dacă vor împlini cu credință voința mea, să le găsiască binecuvîntarea mea părintească; iar de nu — Doamne ferește! —, le va găsi ori unde vor fi, blestemul meu părintesc, acum și în vecii vecilor, Amin!“

Carloff duse hîrtia la înălțimea capului. Anna căzu îndată în genunchi și făcu mă-tăanii. Bărbatul ei căzu și el îndată lângă dînsa.

„Ei, și tu?“ se adresă Carloff către Eulampia. Ea se roșise până'n vârful unghiilor, și se aplecă și ea până la pămînt. Șitcoff își înclină atât de mult bustul, încât forma un unghiu drept.

„Iar acum iscăliți!“ strigă Carloff, arătînd cu degetul în josul hîrtiei. „Aci — primit cu recunoștință: Anna, primit cu recunoștință: Eulampia“.

Amândouă fiicele se sculară și iscăriră pe rând. Slotchin, se sculă și el și întinse mâna să ia condeiul; Carloff însă îl apucă de piept pe ginerele său și-l îmbrânci cu atâta forță, încât îl năpădi un sughiț sgomotos. Domni apoi o clipă tăcere adâncă. Martin Petrovici scoase d'odată un fel de sughiț, se înturnă într'o parte și spuse cu glas surd: „Și-acum... totul e al vostru!”

Fiicele sale și ginerile schimbară priviri semnificative, se apropiară apoi de dânsul și-i sărutară brațul deasupra cotului. De! nu puteau ajunge doar până la umăr,

XIII.

Ispravnicul citi după aceia actul legalizat: „Act de danie, compus de Martin Petrovici”. Ieși pe balcon, însoțit de notar și comunică vecinilor, martorilor, țăranilor și servitorilor lui Carloff, adunați la poarta curții, evenimentul întâmplat. Incepu apoi formalitatea de punere în posesiune din partea celor două posesoare noi. Eșiră și ele pe balcon; iar ispravnicul — încrețind fruntea și dând feței sale aproape indiferente o Jutătură amenințătoare — le arăta cu mâna ori de câte ori predica țăranilor morală de ascultare și

supunere. Putea să-î scutească pe bieții oameni de atâta morală, pentru că nu știu zău să se fi găsit în lumea întreagă ființe mai umile și născute parcă anume pentru a asculta orbește de glasul altuia, ca țăranii lui Carloff. Imbrăcați în caftane rupte și blăni îmbucătățite, cu șelele strânse tare în chimire, cum e obiceiul la sărbători, stăteau nemișcați, ca niște statui, și ori de câte ori ispravnicul li se adresa cu strigătul: „ascultați, ticăloșilor! ați înțeles, câinilor!“ se aplecau odată toți, ca la comandă. Fiecare „ticălos“ și „câine“ ținea cu amândouă mâinile căciula strânsă la pept și nu-și lua ochii de la fereastra unde se arăta Martin Petrovici.

Martorii jurați simțiau aproape aceiași temere ca și țăranii.

„Constatați“, li se adresă ispravnicul „vr'o piedică în stare să se opună punerii în posesie a singurelor moștenitoare legitime și fiice ale lui Martin Petrovici?“

Toți martorii se sgribuliră.

„Constatați ori nu, ticăloșilor?“ mugi din nou ispravnicul.

„Nu, nu constatăm nici o piedică, Înălțimea voastră“, răspunse cu aroganță un bătrân scund și schilod, cu barba și mustățile tălate. Fusese mai nainte soldat.

„Indrăsneț mai e și Jeremeici!“ spuneau

după aceia martorii, când se înforceau spre casă.

Cu toate rugămintile ispravnicului, Carloff se codia să se arate pe scară alături de fetele sale.

„Supușii mei“, spunea el, „îmi vor face pe voie ori și cum“.

După săvârșirea actului, i se citia pe frunte un fel de tristețe. Ii revenise iar o paloare pronunțată în față. Această căutătură nouă și neobișnuită, plină de tristețe, se potrivea atât de puțin cu trăsăturile sale uriașe, în cât nu știam zău ce să mai cred. Să fi fost un nou atac de melancolie? Și auziai doar că și țaranii schimbau aceleași păreri.

Căutăturile lor pare-că îți spuneau: „Cum se poate, stăpânul nostru doar mai trăește, — iată-l colo, și ce stăpân, neică! Un Martin Petrovici! Și fără ca să ne așteptăm măcar, uite — nu vrea să ne mai fie stăpân — să te crucești, nu altceva!“

Nu știu; o fi având Carloff vr'o presimțire de gândurile ce treceau prin capul „supușilor“ săi, ori că voia poate să-și arate puterea pentru cea din urmă dată — destul că deschise deodată fereastra cu furie, își arată capul său enorm și strigă cu glas tunător: „Ascultare!“ Inchise apoi fereastra, trântind-o. Uimirea țaranilor, natural cresc

și mai mult: păreau ca împietriți și încetară a se mai uita spre fereastră.

În grămada dvorovilor erau și două fete sănătoase tun, purtând fuste scurte de bumbac și cu pulpe atât de enorme, cum se pot vedea poate numai pe „judecata cea din urmă“ a lui Michel Angelo; mai era apoi și un bătrân orb și gârbovit de vîrsta, învelit într-o haină de lână cu păr creț, și care, după cât se povestea, servise ca trâmbițaș tocmai pe vremurile lui Potemchin. Pe căzăcelul Maximca și-l menținuse Carloff pentru sine. Grămada aceasta manifesta pare-că mai multă viață decât țărani; aruncau cel puțin priviri ascunse asupra noilor lor stăpâne.

Acestea aveau o ținută foarte demnă, mai cu seamă Anna. Cu buzele uscate, lipite la oialtă, își ținea privirile ațintite cu încăpăținare la pământ — căutătura ei severă, nu era a piață bună pentru bieții țărani.

Dar nici Eulampia nu-și ridică ochii. Se înturnă o singură dată de i aruncă o privire surprinzătoare mirelui său, care se crezuse dator, ca și Slotchin, să apară și el pe balcon. „Cu ce drept te afli tu aci?“ pare că întrebau acești ochi mari și frumoși.

Se schimbase mai cu seamă Slotchin. Toată ființa lui exprima o lăcomie irezistabilă, de spunea că-l apucase o poftă nebună. Mișcările capului și-ale picioarelor mai erau tot

aşa de umile ca şi mai înainte; dar cu ce bucurie gesticula el cu mâinile, şi cu câtă febrilitate îi săltau umerii! „In sfârşit“, pare-că voia să zică, „mi-a venit şi mie rândul“!

După ce se terminase „procedura“ punerii în posesie, ispravnicul, căruia îi lăsa gura apă gândindu-se numai la dejun, îşi frecă mâinile cu aer vesel, căci aşa obicinuia el de regulă înainte de a lua prima duşcă de rachi. Dar Martin Petrovici ţinea să se officieze întâi un serviciu divin, drept mulţumire lui Dumnezeu, însoţit şi de sfintirea aghiazmei. Ca atare, preotul îşi îmbracă odăjdiile sale învechite, îmbucătăţite aproape de tot şi un târcovnic, care nu era mai breaz, se zăria din bucătărie, suflând din răspuţeri în cărbunii dintr'o cădelniţă de aramă învechită.

Se începuse slujba bisericească. Carloff, nu se mai opria din suspine. Şi fiindcă nu putea să se aplece până la pământ, din cauza mărimii corpului, arăta cu degetul mâinii stângi locul pe care l-ar fi atins fruntea, dacă i-ar fi fost posibil să se aplece, în timp ce cu mâna dreaptă îşi făcea cruce. Slotchin părea foarte radios, isbucnise însă şi el în lacrimi. Siteoff se mărginea numai la tradiţia militărească, mişcându-şi încetinel degetele între nasturul al treilea şi al patrulea al uniformei sale. Cvicinski, fiind catolic, părăsise salonul. In schimb însă, se ruga pe

tarul cu atâta cucernicie, și ofta cu atâta căință, cu privirile îndreptate la cer, și mișca buzele cu atâta zel, încât, văzându-l, simții o adevărată reculegere și începui și eu să mă rog cu foarte multă evlavie.

După ce se făcură rugăciunile și se sfințise apa,—ceremonie împărtășită nu numai de cei de față, ci și de trâmbițașul orbet de pe vremea lui Potemchin și până și de Cvicinski, cari avea ochii iuundați de lacrimi — urma ca Anna și Eulampia să se aplece încă odată la pământ, după porunca tatălui lor și să-i mulțumiască—căci sosise în cele din urmă și timpul dejunului.

Mâncare era multă și bună și cu toții îi făcurăm toate onorurile. Când apăru șampania tradițională, originară de pe țărmurile Donului, ispravnicul, ca reprezentant al justiției și ca unul care era mai bine inițiat de cât toți în datinile lumii mari, luă cel dintâi paharul și ridică un toast în onoarea posesoarelor „frumoase“, îndemnându-ne să închinăm în sănătatea prea cinstitului și prea darnicului Martin Petrovici Carloff.

La vorbele „prea darnicului“, Slotchin, entuziasmat, scoase un țipăt și se repezi asupra binefăcătorului său, ca să-l sărute.

— „Mai lasă, nu e nevoe“, murmură Carloff cam necăjit, făcându-i vânt cu cotul.

Fusese singurul incident neplăcut.

XIV.

Iară Suvenir, care băuse neîntrerupt dela începutul dejunului, se sculă deodată de pe scaun, roșu ca chinovarul, îl arată cu degetul pē Martin Petrovici și zise într'un răs pocit :

— „Prea darnic, prea darnic! Vom vedea și noi cum o să-i miroase lui dărnicia, când îl vor arunca, pē robul lui Dumnezeu, gol și desculț în zăpadă!..“

— „Ce trăncănești, paiată!“ zise Carloff cu dispreț.

— „Paiță, da!“ repetă Suvenir. „Numai Dumnezeu atot cunoscător știe, cine e adevărata paiată din noi amândoi. Soția, stimată frățioare, ți-ai înmormântat-o—ca răsplată, singur ți-ai pus acum ștreangul de gât... ha, ha, ha!“

— „Cum de îndrăznești, să-l insulti pe veneratul nostru binefăcător!“ scrâșni Slotchin și lăsând umărul lui Carloff, se repezi asupra lui Suvenir. „Știi tu oare, că dacă binefăcătorul nostru și-ar arăta cea mai mică dorință numai, am anula numai decât actul de danie, de care ne-a făcut parte în dărnicia lui?“

— „Și asta nu vă va împiedica să-l aruncați gol și desculț în zăpadă...“ repetă Suvenir, pitindu-se în spatele lui Cvicinski.

— „Taci!“ strigă Carloff cu o voce tunătoare, „că de nu, te șterg de pe fața pământului!“ Și taci și tu, câine, i se adresă lui Slotchin; „n'ai să-ți bagi nasul nicăeri, fără ca să-ți porunciască cineva! Odată ce eu, Martin Petrovici Carloff, am luat hotărârea să pui la cale acest act de danie, cine-ar putea să aibă îndrăzneala să-l anuleze? Dar cine oare se poate opune voinței mele? E cineva în lumea întreagă care să aibă atâta putere?“

— „Martin Petrovici!“ începu deodată notarul cu glas de bas profund — băuse și el zdravăn, ceea ce-i înălțase și mai mult demnitatea—, „gândiți că o fi având poate dreptate, notabilul Domn!... Ați săvârșit o faptă mare; și dacă în locul recunoștinței ce v'o datorează, ați culege, Doamne ferește, vre-o... pățanie rușinoasă?“

Aruncai o privire furișată asupra celor două surori.

Anna, să-l înghită cu ochii, nu alta, pe reprezentantul legii, și nici că văzusem vr'odată un chip atât de răutăcios și veninos, în schimb însă atât de frumos în furia lui!

Eulampia stătea retrasă, cu mâinile încrucișate, dar un surâs mai disprețuitor ca nici odată era pe buzele ei pline trandafirii...

Carloff se sculă de pe scaun, deschise gura, dar glasul nu-l mai ajuta... deodată

lătu cu pumnul în masă așa de tare, încât toate lucrurile din casă începură să joace și să zornăe.

— „Fată!“ îi zise Anna pripită, „Domnul nu ne cunoaște, și de aceea își dă astfel de păreri asupra noastră. La ce să-ți ruinezi sănătatea! N'ai nici un motiv să fii furios...”

La ce dar ne privești cu atâta răutate!“

Carloff se uită la Eulampia. Ea nu se mișca, cu toate că Șitcoff, care ședea lângă dânsa, o îmbrânci în lături.

— „Îți mulțumesc, fiica mea Anna“, zise Carloff cu un glas surd. „Ești o femeie înțeleaptă; în tine am toată credința, în tine și în bărbatul tău“.

Sletchin scoase din nou un țipet de entuziasm. Șitcoff își umfla pieptul și bodrogănia încet, cu tocurile pe dușumea. Carloff însă nu-i dădea absolut nici o importanță.

— „Acest vagabond“ urmă el arătându-l cu bărbia pe Suvenir. „nu cunoaște altă plăcere mai mare, decât să mă înfurie. D-voastră însă, onorate Domn“, i se adresă notarului „nu aveți să-l judecați pe Martin Carloff, nu vă pricepeți până într'atâta. Sunteți funcționar, ceeace ați spus însă e de o aroganță fără seamăn. Las'că actul s'a săvârșit; nu-mi schimb o iotă din hotărârea mea... petrecere bună! plec. Nu mai sunt stăpân aci, ci un simplu mosafir. Anno, îngrijește de Domni,

cât poți mai bine; mă retrag în odaia mea. E deajuns“.

Martin Petrovici ne întoarse spatele și, fără a spune o vorbă, părăsi salonul.

Plecarea neașteptată a stăpânului, fu pentru noi un imbold de despărțire, cu atât mai mult cu cât și cele două stăpâne dispărură după câțva timp. În zadar se silia Slotchin să ne opriască. Ispravnicul zor nevoe, să-l mustre pe notar pentru evlavie lui prea mare și care nu era tocmai la locul ei.

— „N'am putut altfel“, răspunse el. „Imi vorbia conștiința“.

— „Nu vă spusei că e francmazon!“ îmi șopti Suvenir.

„Conștiința!“ replică ispravnicul. „Știm și noi ce e cu conștiința voastră! Sunteți tot atât de grozavi, ca și toți păcătoșii!“

În tot timpul acestui dialog, preotul care apucă să se ridice, simțind că se apropie îndată sfârșitul ospățului, începu să înghită ca în târgul lui Cremene.

— „După cum văd, aveți o poftă blagosiovită“, observă Slotchin cu răutate.

— „Așa, odată...“, întâmpină preotul cu un surâs umil.

Glasul lui te făcea să crezi, că nu mân-case de ani de zile.

Afară se auzi un uruit de trăsură și ne despărțirăm.

În drum spre casă, nu mai avea cîne să-l opriască pe Suvenir să mai tolocăniască, de oarece Cvicinski, după ce a declarat că se săturase de atâtea năzbâtii „fără nici un rost“, o luase pe jos înaintea noastră. Locul lui în trăsură îl ocupase Șitcoff. Maiorul în rezervă se arată foarte nemulțumit și avea el ce avea cu mustața, ca și cărăbușul cu antenele.

— „Ehei, prea onorate domn“, îngână Suvenir, „se vede că ți s'a dus dracului disciplina!“

Stăi și-i vedea ceva mai frumos! Avem să te trimetem să-l tragi pe dracu de coadă, mire nenorocit ce ești!“

Suvenir nu mai obosia, bătându-și joc de el, și bietul Sitcoff își răsucia mereu mustața.

Ajunși acasă, povestii mamei toate cele întâmplute. Mă ascultă până la sfârșit și dădea mereu din cap.

— „N'o s'o ducă la bun capăt“, zise ea, „mie nu-mi prea plac toate schimbările astea“.

XV.

A doua zi, veni Martin Petrovici la noi la masă. Mama îl felicită de desnodământul fericit, de chestiunea ce-l preocupa.

— „Ești acum“, spuse ea, „un om liber și trebuie să te simți ușurat“.

— „De sigur, că mă simt mai ușurat, dragă d-nă“, răspunse Martin Petrovici. Dar căutătura lui dovedea tocmai contrariul. „Pot să mă gândesc acum la mântuirea sufletului și să mă pregătesc în liniște pentru clipa morții.“

— „Cum așa?“ întrebă mama; „te mai furnică mereu prin mână?“ Carloff deschise și închise de două ori mâna stângă.

— „Mă mai furnică, dragă doamnă, și-apoi să vă mai spun ceva: când îmi vine somnul aud cum îmi spune cineva: Păzește-te-te, păzește-te!“

— „Nervii“, observă mama.

Incepu apoi să vorbiască de ziua de eri și accentuă asupra incidentelor întâmplare la sfârșitul solemnității...

— „Adevărat“ o întrerupse Carloff, „s'a întâmplat ceva, care tocmai nu trebuia să se întâmple. Dar mai am... să vă comunic următoarele, „adaose el, ezitând“. Vorbele obraznice ale lui Suvenir nu m'au indispus eri... nici ale domnului notar, cu toate că e un om luminat... Acea care m'a neliniștit însă e...“

Aci Carloff amuți.

— „Cine?“ întrebă mamă

Carloff o fixă.

— „Eulampia“.

— „Eulampia? Copila ta? Cum se poate?“

— „Dragă doamnă, parcă ar fi fost de piatră, o adevărată statuie! N'o fi simțind ea nimic? Anna, sora ei — zic și eu, și-a făcut datoria în conștiință. E o femeie cinstită! Dar Eulampia!... Am preferat-o întotdeauna, la ce ași mai ascunde păcatul? Și cum de nu-i era milă de mine? Și dacă le dau tot ce am, trebuie să înțeleagă că stau cam rău, că simt că nu voi mai trăi multă vreme! Și în starea în care mă aflu, s'o văd stând ca o statuie în fața mea! Și nici o vorbă, nici o privire. Se apleacă ea până la pământ, nu e vorbă; dar nu tocmai cu prea multă mulțumire“.

— „Mai aibi puțină răbdare“, observă mama; „îi vom da de bărbat pe Gavriilo Fedulici... El o va mai îmblânzi“.

Martin Petrovici o fixă din nou.

— „Hm, acest Gavriilo Fedulici! Credeți în adevăr că vom face ceva cu el, dragă doamnă?“

— „Cu siguranță“.

— „Hm... Asta trebuie s'o știți d-v. mai bine ca mine. Dar trebuie să vă spun un singur lucru: Eulampia are absolut același caracter ca și mine... sânge căzăcesc — și apoi o inimă de leu furios.“

— „E drept că ai o astfel de inimă?”

Carloff nu răspunse.

Urmă o tăcere scurtă.

— „Și acum, Martin Petrovici”, începu iar mama, „în ce chip crezi să-ți mântuești sufletul? Vrei să faci un pelerinaj la sfântul Mitrofan din Voroneț, ori la Chiev? Ori poate la mănăstirea din Optino? Asta e foarte aproape. După cum aud, trăește acolo un călugăr de o sfințenie... îi zice părintele Macarius... Nu a existat niciodată un om așa de sfânt. Să te vadă numai șiți spune toate păcatele”.

— „De cât s'o văz nerecunoscătoare”, urmă Carloff cu glas surd, „mi-ar veni mai ușor cred, s'o ucid cu propriile mele mâni!”

— „Ce vorbești! Doamne! fii cu minte!” spuse mama. „Ce fel de vorbe's astea! Aceasta e din cauză că n'ai vrut să mă ascuți deunăzi când voiai să-mi ceri un sfat! Și te necăjești, în loc să-ți cauți de mântuirea sufletului. În zadar te vei chinui—ca și cum ai voi să-ți muști cotul! Acum te plângi, pentru că ți-e teamă”...

Muștrările acestea pare-că-i străpungeau inima lui Carloff. Toată mândria lui i se revolta ca valul mării: se sculă, dete sapul pe spate și-și întinse bărbia.

— „Eu nu aparțin acelei taume de oa-

meni, dragă doamnă Natalia Nicolaevna, cari se tânguesc, ori li-e teamă“, spuse el adânc întristat. „Am voit numai să vă împărtăşesc d-v., binefăcătoarea mea şi ca unei persoane pe care o stimez foarte mult, păsul meu. Dar Domnul Dumnezeu ştie,“ — (aci ridică el mâna) — „că mai curând se va surpa pământul, de cât să nu mă ţiu de vorbă, ori“ — (aci începu să gâfâe) — „ori, de cât să mă tem; ori să-mi pară rău de ce am făcut! Avui doar şi motive puternice! Fiicele mele însă 'mi vor rămânea supuse, acum şi în vecii vecilor, Amin!“

Mama 'şi astupă urechile.

— „Taică, răsuni întocmai ca o trâmbiţă! Dacă poţi în adevăr să ai atâta încredere în copiii tăi, atunci slavă Domnului, toate's în bună regulă! Dar, îţi spun drept, îmi fărâmi capul în bucăţi cu vocea ta îngrozitoare!“

Martin Petrovici se scuză, oftă de două trei ori şi amuţi. Mama îi vorbi iarăşi de Chiev, de mănăstirea din Optino, de părintele Macarius... Carloff o aproba şi spunea numai:

— „Da, da, va trebui... să mă gândesc... la... mântuirea sufletului“. Abia când trebui să plece se mai însenină şi el. Din când în când deschidea şi închidea iar mâna, şi privia în palmă şi spunea că se

țeme mai mult, să nu moară—deși nu-i pare rău de moarte — de un atac de apoplexie, și voia să se obicinuiască, să nu se mai supere, căci furia gonește sângele de la inimă împingându-l în creier... Și apoi renunțase doar la toate; la ce dar să se mai supere? Să se mai supere și alții acum și să-și învenineze și ei sângele.

Când se despărți de mama, Carloff îi aruncă o privire stranie, visătoare și scrutătoare totodată; scoase apoi din buzunar pe neașteptate volumul din Răgazul celui harnic și i-l dete în mână.

—„Ce-i cu asta?“ întrebă ea.

„Cetiți... acolo“, spuse el repede, „acolo unde“ vorba de moarte. Imi pare foarte exact descrisă, numai că nu pot pricepe nimic. Voiți să mi-o explicați, binefăcătoarea mea? Mă voi întoarce și-mi vei explica“.

Și cu aceste cuvinte Martin Petrovici se depărtă.

—„Piază rea, piază rea“, observă mama, după ce eși el.

Și deschizând cartea în locul arătat, citi următoarele fraze::

„Moartea e o operă mare și importantă a naturii. Consistă în aceea că, spiritul care nu e numai mult mai ușor, mai subtil și mai pătrunzător de cât cea materie la a cărei stăpânire e supus, ci e mai subtil și

de cât forța electrică, se purifică și se clarifică pe cale chimică și trece mai departe, până ce găsește un loc care e tot atât de spiritual ca și dânsul“, ș. a. m. d.*).

Mama reciti aceste rânduri de câte-va ori, exclamă un „pf!“ și asvârli cartea.

Peste câteva zile, primi vestea că bărbatul sorei sale murise. Plecă numai decât la dânsa și mă luă și pe mine. Deși mama 'și propusese să petreacă numai patru săptămâni la soră-sa, totuș rămase până 'n toamna târzie, și abia spre sfârșitul lui Septembrie ne înapoiarăm la moșia noastră.

XVI.

Prima veste o primii de la odăiașul și vânătorul meu Procozi, care mă înștiință că becațele se găseau în număr mare și erau multe, mai cu seamă într'o pădurice de mesteacăn în apropiere de Iescovo, moșia lui Carloff. Mai erau trei ore până la prânz. Luai îndată pușca și tolba de vânătoare și alergai în spre pădurice, însoțit de Procozi și de câinele meu de vânătoare.

Găsirăm în adevăr foarte multe becațe și

*) Răgazul celui harnic. Moscova 1785. Partea a treia. Pag. 215.

„În vr'o treizeci de ochiri, omorărăm cinci. Și pe când mă grăbiam să ajung acasă cu vânatul, zării la marginea drumului un țăran, care ara. Calul i se oprise; iar el trăgea de frânghia ce-i servia de hăț și cu care strâmbase de tot gâtul calului, — blestema cu lacrimile în ochi.

Privii mai de aproape nenorocitul de cal. Părea cu totul deșelat; iar coastele, care-i erau inundate de sudori, săltau și se lăseau în mod convulsiv și neregulat, ca un cimpoi spart. Recunoscui îndată, după rana de pe grumaz, iapa cea bătrână și infirmă, cu care Martin Petrovici umblase atâția ani.

— „Dar, nu mai trăește Martin Petrovici?“ întrebai pe Procozi.

Vânătoarea ne preocupase până într'atâta pe amândoi, în cât nici nu vorbiserăm de altceva până acum.

— „Mai trăește, cum de nu“, răspunse Procozi. Și pentru ce întrebi?“

— „Dar nu e acesta calul lui? L'a vândut poate?

— „E drept, e calul lui; numai că nu l'a vândut, i l'au luat și l'au dat acestui țăran“.

— „Cum i l'au luat? Cu voia lui?

— „Nu l'au mai întrebat dacă vrea... Multe lucruri s'au petrecut în lipsa D-v.“ replică Procozi, spre marea mea uimire, cu un surâs

uşor. „Şi ce lucruri, Dumnezeuule! Slotchin e acum stăpân peste toate“.

— „Dar Martin Petrovici?“

— „O, Martin Petrovici, s'ar putea spune că a ajuns fiinţa cea mai de pe urmă. Mai că nu moare de foame — nu altceva. Mi l'au făcut ţâr. Intr'o bună dimineaţă au să-l goniască şi din casă“.

Nu puteam pricepe de loc, cum ar putea să-l goniască pe uriaş.

— „Dar Şitcoff“, întrebai în cele din urmă; „ce spune el de toate acestea? S'a însurat cu fata cea mai mică?“

— „El să se însoare?“ repetă Procozi, şi izbucni de data aceasta în hohote de râs. „Nici nu i se dă voie să între măcar în casă. Eşti de prisos aci; fă bine de te du în altă parte de bate apa în piuă, i se răspunde. Cum vă spusei, Slotchin e ce e; el comandă regimentul“.

— „Dar mireasa?“

— „Eulampia Martinovna? Ah, Domnule v'aşi spune cu plăcere... dar sânteţi prea tâ-năr... vedeţi... acolo stau lucrurile aşa, că şi... şi... E hei, n'o fi vânat ceva Diana colo?“

În adevăr, câinele meu stătea ca pironit dinaintea unei dumbrăvi dese de stejari, de la marginea prăpăstiei înguste, ce se sfârşia la cotitura drumului.

Alergai cu Procozi până acolo: din dumbravă se înălța o becața. O ochirăm de două ori; dar nu nimerirăm; becața se lăsă în altă parte și o urmărirăm.

Ciorba era pe masă, când ajunsei acasă. Mama mă certă că întârziase.

— „Ce va să zică asta!“ îmi spuse ea nemulțumită, „din prima zi chiar mă faci să te aștept cu prânzul!“

Ii dădui becațele împușcate, dar nici nu voia să le vadă.

Pe lângă mama, mai erau în odaie Suvenir, Cvicinski și Șitcoff; maiorul în rezervă se zgribulise într'un colț, pare-că ar fi fost o curcă plouată. Se vedea bine cât era de necăjit și de zăpăcit totodată; ochii îi erau roșii... jurai că a plâns.

Mama era tot rău dispusă. Și nu-mi venia tocmai greu să ghicesc, că nu întârzierea mea fusese cauza. În tot timpul mesei nu vorbi mai de loc. Maiorul o privia din când în când rugător, ceiace nu-l împiedica să înghită ca un lup. Suvenir tremura, pare-că ar fi avut friguri. Singur Cvicinski, păstra o ținută sigură, ca de obicei.

„Vichenchi Ossipici“, îi spuse mama, „vă rog să-i trimiteți mâine lui Martin Petrovici o trăsură, fiindcă, după cum mi s'a spus chiar acum, nu mai are trăsurica lui. Să-i

trimiteți vorbă să vie numai decăt, căci doresc să-i vorbesc“.

Cvicinski voia să răspundă ceva; dar se reținu.

— „Și spuneți-i și lui Slotchin“, urmă mama „că fi poruncesc eu, să dea ne-acî... Notați bine: *ii poruncesc!*“

— „Dânsul e un... pe acest vagabond ar trebui...“ începu să murmure Șitcoff.

Dar mama îl privi cu atât dispreț, în cât el se întoarse imediat și amuți.

— „Notați bine — îi poruncesc!“ repetă mama.

— „Înțeleg“, răspuse Cvicinski.

— „Martin Petrovici n'o să vie!“ îmi șopti Suvenir. pe când părăsiam împreună sufrageria. „Nici nu-ți închipui cum a ajuns! Nici-o minte omenească nu e în stare să priceapă! A ajuns într'un hal, că nici nu te mai înțelege ce-i vorbești. Da, a căzut în laț biata vulpe“.

Și Suvenir, ca de obicei, izbucni într'un râs nesuferit.

XVII.

Prezicerea lui Suvenir se împlini. Martin Petrovici nu voi să vie. Mama însă, care nu se putea liniști, îi trimise o scrisoare, scrisă chiar de dânsa. Carloff îi răspuse pe o hâr-

tiuță pătrată, pe care erau scrise cu litere mari ascuțite, următoarele cuvinte:

„Nu pot. Ași muri de rușine. Lăsați-mă să mor. Mulțumesc. Nu mă chinuiți. Martino *) Carloff“.

Slotchin, din contră, veni, dar nici decum în ziua în care îi „poruncise“ mama, ci cu o zi mai târziu.

Mama îl primi în cabinetul ei. Dar ce-au vorbit, Dumnezeu știe; convorbirea lor însă nu dură nici un sfert de oră. Slotchin părăsi cabinetul, cu obraji aprinși, cu o căutătură de o răutate atât de nerușinată, în cât, când îl întâlni în salonul de primire, rămăsei ca pironit, și Suvenir care intrase tiptil pe urma mea, se opri în mijlocul râsului său nesuferit. Când eși mama, avea și ea o față destul de aprinsă și declară tare, în fața tuturor, să nu i se mai permită lui Slotchin, să mai apară vr'o dată dinaintea ei.

— „Și dacă fiicele lui Carloff“, adause ea, vor îndrăzni cum-va să se arate pe aci — căci mai pot avea și nerușinarea asta! — să li se arate ușa, fără multă vorbă“.

La masă, mama exclamă d'odată:

— „Ce bătăran mizerabil! De urechi doar l'am scos din murdărie, am făcut dintr'insul om; pentru toate are să-mi mulțu-

*) În dispreț: diminutivul lui Martin.

miască numai mie — și astăzi are nerușinarea să-mi spună, că afacerile lor nu mă privesc de loc! Că Martin Petrovici e un om caprițios, că nici n'a pretins să fie îngrijit cu prea multă dragoste! Cu prea multă dragoste! Auzi! O, ce ingrât râios! ce bătăran infam!“

Maiorului Șitcoff — care lua iar masa cu noi — îi citiai gândul cât colo, că i-a sosit și lui momentul să-și spună în cele din urmă părerea. Dar nu apucă să deschidă gura, și mama îi și tăie pofta de vorbă.

— „Ț'ai găsit și tu acum, voinicule!“ spuse ea. „Nu e în stare să momiască o fată — și spune doar că e ofițer! Ai comandat o companie întreagă! Imi închipuesc acum cât de mult te-o fi ascultat. Și mai aveai și pretenția să ajungi administratorul meu! Frumos administrator ași fi avut, halal!“

Cvicinschi, care ședea în capul mesei, surâdea cu răutate; iar nenorocitul de Șitcoff își răsucia mereu mustața și încrunta sprâncenele, ascunzându-și fața de cal, lungă și păroasă, între cutele șervetului.

După masă ieși pe balcon, ca să-și fumeze pipa tradițională — și-l compătımiam atât de mult, cu toate că nu mai puteam să-l sufăr, în cât stătui cu dânsul, ca să-i mai țin de urât.

— „Cum s'a întâmplat, Gavriilo Fedulici?“

Începui fără înconjur, „că ai stricat logodna cu Eulampia Martinovna? Credeam că te-ai însurat de mult!“

Maiorul în rezervă îmi aruncă o căutătură melancolică.

— „Un șarpe veninos“, replică el, cu amărăciune, accentuând fiecare silabă, „un șarpe, ieșit de sub un trunchi putrezit, m'a mușcat și toate speranțele vieții mele s'au prefăcut în fum! Și v'ași povesti, Dimitrie Semenovici, toate faptele lor urâte, dacă nu mi-ar fi teamă că am s'o supăr pe mama voastră.“

— „Sunteți încă prea tânăr“ — îmi spunea Procozi, când îl întrebai de cele întâmplate.

— „Dar și așa chiar...“

Șitcoff suspină adânc și-și bătu cu pumnii în pept.

— „Răbdare, răbdare . . . iată ce-mi mai rămâne! Rabdă, veterane, rabdă, soldate îmbătrânit! Ai servit țarului cu credință — fără teamă și fără greș! Nu ți-ai cruțat nici sudorile și nici sângele — și uite, în ce hal ai ajuns . . . De s'ar fi întâmplat asta la regiment și dacă ar fi depins de mine, urmă el după o tăcere scurtă, trăgând convulsiv un fum din pipa'i de vișin, „l'ași fi bătut cu nuiava . . . de trei ori . . . până ce ar fi mușcat de durere pământul“.

Șitcoff scoase pipa din gură și-și pierdu privirile în depărtare, parcă ar fi voit să se desfăteze la vederea tabloului, pe care i-l arăta închipuirea.

Suvenir veni tiptil și începu să-l ia în răs.

Ti lăsai singuri pe amândoi și-mi propusei cu ori-ce chip să-l mai văd odată pe Martin Petrovici. . . . Cele auzite ațâțaseră foarte mult curiozitatea mea de copil.

XVIII.

A doua zi eșii iar la vânătoare, cu pușca și cu câinele, în păduricea de lângă Iescovo; dar fără Procozi. Era o vreme admirabilă.

Nu cred ca dincolo de hotarele Rusiei să fie undeva zile de Septembrie așa de frumoase. Domnia o tăcere atât de adâncă, încât și de la o sută de pași auziai fâșâitul vevertelilor prin frunzele uscate; auziai cum se desprinde câte o ramură uscată, atingându-se ușor de celelalte și căzând apoi pe iarba moale, unde o aștepta soarta putreziciunii. Era un aer potrivit, nici prea cald și nici prea răcoros, plin de miresme, ce desfătau toate vietățile. Câte o pânză fină de păianjen, ușoară ca mătasa, cu ghemotoc alb la mijloc, plutia ușoară din când în când în văzduh, se prindea de țeava puștii, legănându-se ușor—

semn hotărât de toamnă lungă. Soarele răspândia o lumină palidă și-atât de blândă, de credeai că e lună.

Dădui de multe becațe; dar nu le băgam tocmai în seamă. Știam că păduricea se întindea până pe aproape de locuința lui Carloff, până la gardul din jurul grădinei, și urmai toată calea aceasta, cu toate că nu știam pe unde puteam ajunge la curte; lasă că și ezitam să mă duc, de oarece mama era certată rău cu stăpânii cei noi.

De-odată auzii pași la o depărtare oarecare. Ascultai cu atenție.... Venia cineva prin pădure... tocmai spre mine.

— „Trebuia să spui și asta...” se auzi un glas de femeie.

— „Ah, ce spui!” întrerupse o voce de bărbat. „Se poate să le faci toate odată“?

Vocile-mi erau cunoscute. O rochie albastră se ivia prin alunii desfrunziți; în apropiere se zăria o haină închisă. Trecu încă o clipă și Slotchin și Eulampia se arătară în lumină, la cinci pași de mine.

Când mă zăriră, rămaseră uimiți. Eulampia se înturnă pe loc și dispăru din nou în dăbravă, Slotchin se codi o clipă și se apropie în cele din urmă. În căutătura lui nu mai descoperiai nici o urmă din umilința acea servilă, cu care-mi freca acum patru luni lanțul dela căpăstrul calului, pe când mi-l

plimba prin curtea socrului său; dar nu vedea nici urma acelei obrăznicii provocătoare, ce mi atrăsese atenția în ajun. Fața-i era ca mai înainte: albă și frumoasă: numai că părea mai plină.

— „Ați vânat multe becațe?“ mă întrebă ei, ridicându-și puțin căciula, surâzând și trecându-și mâna prin părul negru. Vânați aci în pădurea noastră... Dar aveți toată libertatea! Nu vă oprim de loc... din contră“!

— „N'am vânat încă nimic astăzi“; zisei, răspunzându-i la prima întrebare, „și păduricea o părăsesc imediat“.

Slotchin se grăbi să-și îndrepte căciula.

— „Mă rog, de ce? Nu vă gonim de loc — ba sântem foarte veseli... Eulampia Martinovna vă va asigura de același lucru... Eulampio, vino încoa! Unde te-ai ascuns“?

I-se zăria în dumbravă numai capul; dar nu se apropie. În ultimul timp, se făcuse mai frumoasă, — părea mai înaltă și mai voinică.

— „Trebuie să vă spun“, urma Slotchin, „că-mi place să vă văd. Sunteți încă tânăr, — dar aveți o minte destul de coaptă. Mama d-v. a găsit eri cu cale să se supere, fără să mă asculte măcar. Și eu, — v'o mărturisesc ca și înaintea lui Dumnezeu, — nu mă simt vinovat întru nimic. Cu Martin Petrovici nici nu te poți purta altfel; a ajuns

copilăros de tot. Nu ne mai stă'n putință să-i îndeplinim toate capriciile. Și-l respectăm, atât cât merită! Intrebați și pe Eulampia Martinovna!“

Eulampia nu se mișca. Pe buze avea același surâs de dispreț, ca de obicei și ochii ei frumoși mă priviau foarte disprețuitor.

— „Dar pentru ce, Vladimir Vasilievici, ați vândut calul socrului d-v.“

Nu puteam să iert faptul că bietul dobitoc căzuse pentru a două oară în mâinile unui muncitor.

— „Pentru ce i-am vândut calul? Frumoasă întrebare! Dar la ce-i trebuia? Mânca numai fân, fără să mai facă nimic în schimb. La un muncitor tot mai trage plugul. Și Martin Petrovici, dacă vrea să meargă undeva, să ne roage numai, că nu-l refuzăm noi pentru o trăsură... Când nu e zi de lucru, trăsura îi stă la dispoziție cu plăcere“.

— „Vladimir Vasilievici!“ zise Eulampia cu o voce surdă, numai ca să-l cheme, fără a-și părăsi ascunzișul.

Ea sucia între degete câteva pae de banane și, după ce le împleți, le rupse capetele.

— „Mai e apoi și căzăcelul Maximca“ urmă Sletchin“. Martin Petrovici se plânge, că i l'am luat și l'am dat să învețe o meserie. Vă rog dar, judecați și d-v. ce-avea să mai facă la Martin Petrovici? Ar fi ajuns un va-

gabond, și atâta tot. Nici nu poate servi ca lumea, pentru că e încă prea prost și prea copilăros. Și acum l'am dat să învețe șelăria. Va ajunge un maestru bun, va câștiga bine și ne va plăti un obroc¹⁾ bunicel. În gospodăria noastră mică e o sumușoară însemnată! Într'o gospodărie mică, cum e a noastră, nu trebuie disprețuit nimic“.

— „Și cine-i citește acum lui Martin Petrovici?“ întrebai tare.

— „Ce să'i mai citească? Avusese o carte, dar, slavă Domnului, că a dispărut undeva... Ce idee, să mai citească la vârsta lui“.

— „Dar cine-l bărbierește?“ întrebai iar. Slotchin râse cu atâta poftă, ca și cum ar fi voit să-mi răsplătească o glumă bine reușită.

— „Nimeni. La început își pârlia barba cu o lumânare aprinsă, acum însă o lasă să crească. Să-l vezi, îl prinde de mirune!“

— „Vladimir Vasilievici!“ repetă Eulampia, stăruiitor: „Vladimir Vasilievici!“ Slotchin îi făcu semn cu mâna. „Martin Petrovici“, urmă el, are haine și încălțăminte, mănâncă ce mănăcăm și noi; ce-i mai trebuie? Nu spunea el singur că nu mai pre-

¹⁾ O dare a șerbilor, pentru a-și putea câștiga pâinea într'un loc străin de moșia de care erau legați.

finde nimic pe lumea aceasta, de cât să se gândiască numai la mântuirea sufletului său? Ei bine, să se tot gândiască acum... N'ar trebui să uite — ori-cum veți lua lucrurile — că astăzi toate ne aparțin. Se mai plânge apoi că nu-i plătim apanajul lunar. Dar nici noi nu avem în totdeauna bani în casă! Și la ce i-ar trebui, când nu duce lipsă de nimic? Vă asigur că-l tratăm întocmai ca pe părintele nostru. Odăile pe cari le ocupă el de pildă, cât de mult ne-ar trebui! Fără ele, nici un pas nu putem face, nu alt ceva. Și cu toate acestea îi permitem să stea în ele. Ne-am gândit, până și în ce mod am putea să-i procurăm distracții. Ca atare, i-am cumpărat în oraș, de Sf. Petru și Pavel, niște undițe minunate — adevărate undițe englezești, undițe foarte bune. Acum poate să pescuiască. În eleșteul nostru sunt mulți crape. N'are de cât să se așeze la marginea eleșteului și să pescuiască cu undița... o oră, două, și cioroba de pește e gata. E vr'o ocupație mai frumoasă pentru un bătrân?

— „Vladimir Vasilievici!“ strigă Eulampia pentru a treia oară, cu glas poruncitor.

Și aruncă cât colo paele, ce și le înfășurase în jurul degetelor.

— „Plec!“ zise ea.

Privirile ni se întâlniră.

— „Plec, Vladimir Vasilievici“, repetă ea. După o clipă dispăruse în dumbravă.

— „Vin îndată, numai de cât!“ zise Slotchin... „Martin Petrovici, acum vede că avem dreptate“, urmă el, înturnându-se iar către mine. „La început, bine înțeles se simțea atins; mormăia chiar, dar a cedat în cele din urmă. Era, după cum vă puteți aduce și d-v. aminte, un om violent, mâniaș — ne făcea adevărate mizerii! Acum s'a liniștit cu totul, căci a recunoscut că e spre binele lui. Mama d-v., — Doamne e supărată foc pe mine!... Ei, da, toți o știu, e o femeie nobilă, îi place să comande, întocmai cum îi plăcea și lui Martin Petrovici pe vremuri; și acum veniți cu mine și vedeți și d-v. — Și cu acest prilej puteți spune un cuvânt și pentru noi. Mă simt prea îndatorat față de Natalia Nicolaevna; trebuie să trăim însă și noi!“

— „Dar Șitcoff“, întrebai „de ce-a fost oare refuzat?“

Slotchin dete din umeri.

— „Fedulici? acest călău bătrân al recruților?“ replică el. „Mă rog, la ce putea el servi? A fost soldat viața lui întreagă — și d'odată îi trăznește prin cap, că ar putea să conducă o gospodărie! Zice că înțelege să stăpâniască pe țărani, căci e obicinuit să tragă palme. Dar nu înțeleg absolut nimic! Până și palmuitul ar trebui să'l învețe. In-

săși Eulampia Martinovna i-a dat pașaportul. Vă întreb, la ce poate servi un soldat, ori-care ar fi el? Toată gospodăria s'ar fi dus dracului cu dânsul!”

— „Vino odată mai repede“, se auzi glasul răsunător al Eulampiei.

— „Vin numai decât“, răspunse Slotchin.

Imi întinse mâna,—trebuie să mărturisesc spre rușinea mea, că i-o luai.

— „Să auzim de bine, Dimitrie Semenovici“, spuse Slotchin, arătându-mi toți dinții lui albi“. Puteți vâna becațe câte doriți; astea sunt paseri călătoare, cari nu aparțin nimănui. Dar de vă iese cumva în cale vr'un epuraș, vă rog să'l cruțați: e vânatul nostru; și încă ceva: nu o să fete cățeaua d-v în curând? V'ași fi foarte îndatorat!”

— „Vino odată, îți spun!“ răsuna din nou glasul Eulampiei.

— „Iată vin!“ răspunse Slotchin și dintr'o săritură ajunse în dăbravă.

XIX.

Mi-aduc aminte, că pe când eram singur, mă preocupa gândul, cum de s'a întâmplat că Martin Petrovici nu-l ștersese pe Slotchin de pe fața pământului, și cum de nu-i este teamă lui Slotchin de amenințarea lui Carloff. Martin Petrovici, mă gândiam eu, tre-

bue să fi devenit în adevăr un om foarte „liniștit“, și dorința mea de a pătrunde în Teskovo ajunse și mai mare, ca să-l văd, fie numai chiar cu un singur ochi, pe acest uriaș pe care nu mi-l puteam închipui că a fost împlânzit.

Ajunsei la marginea păduricii, când dinaintea picioarelor o becață mare, dintr'o bătae puternică a aripelor, își luă zborul în spre pădure.

Ochii; pușca însă nu luă foc. Mă necăjii tare: era un vânat foarte frumos și încercai înc'odată, doar l'oi putea avea. Urmării direcția în care-și luase zborul, și nu făcui de cât două sute de pași, că și zării într'un mic luminiș, sub un mesteacăn umbros—nu becața, ci iarăși pe Domnul Slotchin.

Era culcat pe spate, cu mâinile sub cap și privia cerul cu un surâs mulțumit, clătinând alene piciorul stâng, pe care și-l trecuse peste genunchiul drept. Nu mă zărise.

Pe un mic tăpșan, la câțiva pași de dânsul, se plimba încet Eulampia, cu privirea în pământ. Pareă ar fi căutat ceva prin iarbă—poate-că ciuperci. Din când în când se apleca și întindea mâna, cântând încetinel.

Rămăsei în loc și ascultai. La început nu puteam distinge ce cânta; în urmă însă recunoscu versurile următoare, dintr'un vechi cântec popular:

In cer te 'naltă nor al furtunii
 Și mi-l omoară pe socrul meu,
 Și soacra 'ndată mi-o nimicește
 Căci pe nevastă o ucid eu!

Eulampia cânta din ce în ce mai tare. Accentua cu deosebire cuvintele din urmă. Slotchin, culcat pe spate, surâdea mereu, cu mulțumire, în timp ce ea părea că se învârtește în jurul lui.

— „Uit'te“; spuse el în cele din urmă. „Ce vă mai trece și vouă femeilor prin minte!“

— „Cum adică?“ întrebă Eulampia.

Slotchin ridică puțin capul.

— „Cum? Dar ce sunt vorbele ce le cânti?“

— „Sânt din cântec, Volodca, și știi prea bine, că nu se pot omite“, răspunse Eulampia. Se înturnă—și mă zări.

Scoserăm amândoi un strigăt de uimire și apucarăm pe căi diferite în dumbravă.

Eșii repede din pădurice și, după ce trecui un fânaț îngust, mă pomenii dinaintea grădinii lui Carloff.

XX.

Nu avui timp și nici prilejul să mă gândesc la ce văzusem. Știu numai că vorba „farmecul iubirii“, al cărui înțeles mă ne-

liniştise într'atât mai înainte. îmi reveni iar în minte.

Mersei d'alungul gardului grădinii și, după câteva minute, printre plopii argintii cari nu-și pierduseră încă nici o frunză și străluciau mai tare ca oricând, zării curtea și casele lui Carloff.

Curtea și locuința îmi apăreau mai curate și mai îngrijite: se vedea în tot locul urma unei supravegheri aspre și continue. Anna Martinovna apăru pe scară și, clipind din ochii ei albaștri deschiși dinaintea soarelui, prăvi lung în spre pădurice.

— „Nu l'ai văzut pe D-l?“ întrebă ea pe un țaran care trecea prin curte.

— „Vladimir Vasilievici?“ răspuse acesta, smucindu-și căciula din cap. „A apucat-o prin pădurice“

— „Știu și eu că s'a dus în pădurice. Dar nu l'ai văzut înturnându-se?“

— „Nu. nu l'am văzut“.

Țăranul rămase ca pironit cu căciula în mâna dinaintea Annei Martinovna.

— „Du-te“, spuse ea. „Ori mai rămâi. Știi tu unde e Martin Petrovici?“

— „Martin Petrovici“, răspuse țăranul cu un glas cântăreț, ridicând, când o mână, când cealaltă, ca și cum ar fi voit să arate ceva, „se află aci la marginea eleșteului.

Şade în stul, cu undiţa în mână. Dar D-zeu ştie de vrea să prindă peşte“.

— „Bine... acum du-te“, repetă Anna Martinovna; „dar ridică întâi roata de jos“.

Ţăranul se grăbi să-i asculte porunca; ea însă mai rămase puţin pe scară cu privirea îndreptată mereu spre pădurice. Făcu apoi cu mâna un gest ameninţător şi intră liniştită în casă.

— „Axutea!“ se auzia din casă glasul ei poruncitor.

Anna Martinovna părea foarte iritată şi buzele ei, cari şi așa erau destul de subţiri, se strânseseră la olaltă. Era îmbrăcată cu neîngrijire şi o coadă depletită îi atârna pe umeri. Dar cu toată îmbrăcămintea ei neîngrijită, cu toată indispoziţia, îmi apărea tot atât de fermecătoare ca mai înainte. Şi cu cea mai mare plăcere i-aşi fi sărutat mâna, cu care-şi dăduse îndărăt de două ori coada despletită.

XXI

Să fi ajuns Martin Petrovici într'adevăr pescar? mă întrebam, ducându-mă spre eleşteu, care era, după cât ştiam, dincolo de grădină. Mă urcai pe stăvilar, mă uitai în dreapta şi'n stânga — nu-l zării nicăieri pe Martin Petrovici. Mersei d'alungul unui mal al eleşteului şi, la capătul celălalt, în apro-

pierea unui golful, în mijlocul unui păpurii înalt și călcat, zării în cele din urmă o matahală cenușie..., mă uitai mai bine: era Carloff. Fără căciulă, cu părul sbârilit, într'o haină de in descusută, cu picioarele grămadă, ședea nemișcat pe pământul gol; ședea așa de nemișcat, încât, la apropierea mea, un sitar mic alb se arătă din nămolul uscat, la doi pași de dânsul și, bătând ușor din aripi, își luă zborul peste întinsul apei. Se vede dar că acolo de mult nu se făcuse nici o mișcare.

Intreaga înfățișare a lui Carloff era atât de stranie, în cât câinele meu văzându-l, rămase d'odată ca pironit, cu coada între picioare și începu să mârâc. Intoarse puțin capul și ne aruncă priviri de sălbatic,—mie și câinelui meu. Barba îl schimbase cu totul; era scurtă, dar deasă și creață ca lâna de oae, și-i cădea în bucle. Cu mâna dreaptă ținea de un capăt al undiței, iar celalt capăt îl mișca ușor pe apă. Inima mi se strânse fără să vreau. Imi făcui însă curaj, mă apropiai de dânsul, și-l salutai. Incepu a clipi ușor din ochi, ca și cum s'ar fi deșteptat din somn.

— „Ce faceți, voiți să prindeți pește, Martin Petrovici!“ începui eu.

— „Da... pește“, răspunse el cu un glas răgușit.

Și scoase undița, la al cărui capăt atârna o sfoară de un cot—fără cârlig.

— „Dar sfoara e ruptă“, spusei.

Și abia acum observai că Martin Petrovici nu avea nici ulcior, nici râme... și, pe lângă acestea, ce mai pescuit în Ncemvrie?“

— S'a rupt?“ repetă el, trecându-și mâna peste față. „Ei, și?“

Intinse din nou undița.

— „Ești feciorașul Nataliei Nicolaevna?“ mă întrebă el, după câteva clipe. În intervalul acesta îl privisem cu un fel de teamă ascunsă. Deși era foarte slăbit, totuș îmi apărea ca un uriaș. Dar și în ce zdrențe era îmbrăcat! Și ce ruină-i era corpul întreg!

— „Da, sunt fiul Nataliei Nicolaevna,“ răspunsei.

— „Și e sănătoasă?“

— „Mama e foarte bine. Se necăjise foarte mult, că v'ați codit să veniți la dânsa“, adăugai „nu s'a așteptat la asta“.

Martin Petrovici plecă fruntea.

— „Ai fost... acolo?“ întrebă el, arătând cu capul în spre casă.

— „Unde?“

— „Acolo... în curte. N'ai fost? Atunci du-te acolo. Ce-ai să faci pe aici? Du-te. Cu mine nu poți tu să flectărești. Mie nu-mi place asta“.

Tăcu o clipă.

— „Hoinărești cu pușca mereu? Când eram tânăr, vagabondam și eu. Dar tata... cât de mult îl respectam! Nu ca tineretul de astăzi... Tata îmi trăgea câteva și o tăia scurt cu mine. Imi trecea pofta să mai umblu haimana! Căci îl respectam... da... da!“

Carloff tăcu iar o clipă.

— „Să nu rămâi lângă mine!“ începu el din nou. „Du-te în casă. Gospodăria merge acum strună. Volodca“...

Tăcu iar pentru o clipă.

— „Volodca e gospodar desăvârșit în toate privințele, o raritate de gospodar... dar și ce câine!“

Nu știam ce să-i spun. Martin Petrovici vorbea cu glas foarte liniștit.

— „Și vezi, și fiicele mele. Ți aduci aminte doar... aveam două fete... sunt modele de gospodine... Dar eu am îmbătrânit amice! M'am retras... În liniște!“

— „Frumoasă liniște!“ mă gândiam, privind în jurul meu.

— „Martin Petrovici,“ spusei d'odată. „Trebuie să veniți numai de cât la noi.“

Carloff mă privi cu dispreț.

— „Pleacă, amice; pleacă! îți spun.“

— „N'o necăjiți pe mama și veniți!“

— „Pleacă, repede!“ repetă Carloff. „Că ai de vorbit cu mine?“

— „Dacă nu aveți cu ce veni, o să vă trimeată mama trăsura“.

— „Șterge-o!“

— „Serios, Martin Petrovici, nu ne refuza!“

Carloff plecă din nou capul, iar obrajii lui întunecați, de păreau acoperiți cu țărână, se roșiau încet încet.

— „Nu-i așa, veniți la noi?“ urmași. „La ce bun să stați aci și să vă necăjiți?“

— „Cum să mă necăjesc?“ întrebă el tărăgănat.

— „Da, cred — la ce să vă necăjiți?“ repetă.

Carloff tăcu și căzu parcă pe gânduri.

Incurajat de tăcere mă hotărâi să fiu foarte sincer, să ajung d'adrechtul la țintă. Vă rog să nu uitați că nu aveam atunci de cât cinsprezece ani.

— „Martin Petrovici!“ exclamai eu și mă așezai lângă dânsul. „Știu tot, absolut tot! Știu în ce mod nedemn vă tratează ginerele D-v. — bine înțeles, cu aprobarea fiicelor D-v... În ce hal, fără de hal, vă aflați!... Dar de ce să pierdeți curajul?“

Carloff tăcea mereu; undița-i căzuse din mâni. Iar eu — ce om deștept, ce filozof inteligent mă credeam în momentul acela!

— „În tot cazul“, începui din nou, „ați făcut rău și fără cale, că ați dăruit tot fiu-

celor D-v. Ați fost prea dărnice și nu voi să vă dojenesc. În timpul nostru, o astfel de bunătate e în adevăr o raritate! Dar dacă fiicele D-v. sunt atât de nerecunoscătoare, trebuie să le pedepsiți cu disprețul... Da, da, cu disprețul... și să nu vă lăsați pradă melancoliei...

— „Lasă-mă!“ isbucni Carloff d'odată, serâșnind din dinți, și ochii săi îndreptați mereu asupra eleșteului, începură să scânteie amenințător...

— „Cară-te!“

— „Dar Martin Petrovici...“

— „Cară-te. îți spun... ori te bat de te omor!“

Mă apropiasem foarte mult de dânsul; dar când auzii așa, sării în lături, fără să vreau.

— „Ce spui, Martin Petrovici!“ exclamă eu.

— „Îți spun: te bat de te omor! cară-te!“ Vocea îi eșia din piept, ca un muget răsunător; dar nu-și înturuă capul, ci își pironia ochii mereu înainte ca un sălbatic.

— „Te apuc și te arunc în apă cu povețele tale. Acolo vei putea să judeci, dacă ți-e iertat să necăjești oameni bătrâni, găgăuță!“

— „A înnebunit!“ îmi trecu prin minte ca un fulger“.

Îl privii și mai bune și mă speriai: Martin Petrovici plângea! Lacrimi mărunte i se

rostogoliau una după alta din gene pe obraji... Și, totuș, avea o căutătură foarte sălbatică...

— „Cară-te!“ țipă el încă odată: „ori de nu, pe ce-am mai sfânt, te bat de te omor..., ca să servești drept pildă altora!“

Tremura din tot corpul și-și arăta dinții, ca un mistreț. Imi luai pușca și o tulii. Câinele mă urma lătrând și el. Era îngrozit.

Intors acasă, mă feriam foarte să deschid vorba cu mama, despre cele ce mi se întâmplase. Dar când îl găsi pe Suvenir, îmi trecu prin minte — Dumnezeu știe de ce — să-i povestesc tot. Acest om nesuferit era atât de vrăjit de povestirea mea, în cât trebuia să-și țină coastele de atâta râs și săria ca un zănatec. Mă ispitia să-i trag o bătae, să mă ție minte.

— „Hi, hi, hi! Tare-ași fi vrut să-l văd“, spuse el, ne mai putând răsufla de atâta râs, „să văd acum pe idol, pe vzedez; — Carlus a intrat în noroi și s'a așezat acolo...“

— „Mergi de-l vezi la eleșteu, dacă ești atât de curios“.

— „Foarte bine. Dar dacă mă ia la bătae?“

Imi părea rău că fusesem prea limbut, unde nu trebuia; dar era prea târziu... Suvenir se grăbi să-i povestiască toate acestea

lui Șitcoff, și acesta luase lucrurile cu totul altfel.

— „Va trebui să ne adresăm poliției”, zise el hotărât; „va trebui poate o secție de jandarmi”.

Deși nu se adevăra presunțura lui în ceia ce privește o intervenție militărească — totuș se petrecură în urmă lucruri cu totul extraordinare.

XXII.

Înspre jumătatea lui Octombrie, după trei săptămâni de la ultima mea întâlnire cu Martin Petrovici, stăteam în odaia mea, la fereastră, în etajul al doilea al casei noastre și priviam distrat și abătut în curte, înspre drumul ce duce în dosul curții. Vremea era așa de rea, de cinci zile, în cât de vânătoare nici gând nu putea fi. Se ascunsese parcă orice viețuitoare, până și vrăbiile amuțiseră și ciorile dispăruseră. Vântul urla surd și fluera întrerupt. Cerul, acoperit de norii aflați la o înălțime mică, și nu lăsau să pătrundă nici o rază de soare, era de o culoare albă neobicinuită, se întuneca mereu și părea din ce în ce mai amenințător. Ploaia, care cădea într'una și fără încetare, începu acum să cadă mai tare și mai deasă, și stropi mari de ploaie loviau cu putere în geamurile ferestrelor.

Copacii despuiați de frunze arătau foarte posomorâți; păreau goi de mult, și se legănau cu furie în bătaia vântului turbat. Vedeai pretutindeni băltoace mari acoperite de mormane de frunze uscate și clăbuci mari apăreau și dispăreau fără încetare, alunecând și tremurând pe pământul inundat de ploae. Pe drum era un noroi de speriat. Frigul intrase în casă și ți pătrundea corpul, până 'n măduva oaselor. Corpul parcă 'mi era înghețat — și mă indispucea grozav! Nu simțiai numai indispoziție, ci te apuca o tristețe fără nume și un gol nețărnut, tot sufletul ți era.... Mi se părea că nu voi mai vedea vr'odată pe lamea asta, nici soarele și nici strălucirea culorilor multiple de odinioară; mi se părea că acest noroi lunecos, umezeala posomorâtă, gerul pătrunzător, vor dura în veci,—că acest vânt va urla mereu.

Stăteam astfel la fereastră, pierdut în visuri, și-mi aduc aminte că, deși ceasul arăta douăsprezece din zi, se ivi totuș d'odată o întunecime posomcrâtă, care înfășură toate împrejurul meu. De-odată mi se păru că a intrat un urs în curte, luând-o în goana mare de la poartă în spre scară! — Bine înțeles, nu mergea pe tuspatru picioarele, ci după cum joacă ursul pe cele două picioare de din dărăt. Nu dădeam crezare ochilor mei. Dacă,

ceiace văzusem, nu era urs, era în tot cazul ceva mare, negru și lăptos. Și nu avui nici timp să disting bine ce era, când auzii dădată un sgomot asurzitor. Pare-că s'ar fi întâmplat în casa noastră ceva cu totul neașteptat, ceva îngrozitor.... Săriau și alergau toți, în toate părțile, ca zăpăciții...

Coborîi repede scara și intrai în sufragerie....

În ușa salonului de primire stătea mama, ca împietrită, cu fața spre mine. În dosul ei zării niște mutre speriate de femeii. Îngrijitorul, doi lachei, odăiașul, toți cu gura căscată de uimire, se îmbrânceiau la ușa intrării. Și, în mijlocul sufrageriei, plin de porci, în zdrențe și așa de muiat de ploae, în cât se ridica înjurul lui un abur și apa curgea în siroae pe dușumea, văicărindu-se neîncetat, respirând repede și greu și gemând ca în agonie, stătea în genuchi același monstru, pe care'l văzusem cu chiar ochii mei alergând prin jurte! Și cine credeți că era? Carloff! Mă apropiai de dânsul și'i zării, — nu fața, ci capul, pe care'l ținea cu mâinile, de părul care se lipise din cauza noroiului. Respira greu și convulsiv, de spuneai că-i fierbe ceva în pept — și în această grămadă întregă, neagră și plină de noroi, nu puteai distinge nimic altceva decât ochii-i mici, albi, pe cari

fi arunca în toate părțile cu sălbăticie. Era îngrozitor!

Mi-adusesem aminte de demnitarul pe care-l batjocorise cu atâta răutate, pentru că-l comparase cu un mastodont. Și în adevăr, un astfel de spectacol putea să ți-l ofere numai un monstru antideluvian, scăpat tocmai din ghiarele unui monstru și mai îngrozitor, de care a fost atacat în mijlocul nămolului milenar al noroaelor primordiale.

— „Martin Petrovici!“ strigă mama în cele din urmă, frângându-și mâinile. Doamne atotputinte, tu ești?

— „Da, eu... eu... se auzia o voce sacadată, sforțându-se cu durere să accentueze fiecare cuvânt. „Ah, da, eu!“

— „Doamne D-zeule, ce ți s'a întâmplat?“

— „Natalia Nicolav-na... am alergat la D-v... direct de-acasă... pe jos ...“

— „Pe așa vreme! Dar nu mai arăți a om! Scoală, șezi cel puțin..... Și voi, se adresă servitoarelor“, „aduceți repede cearșafuri.

Nu aveți la îndemână haine uscate“? il întrebă pe îngrijitor.

Acesta ridică mâinile la cer, ca și cum ar fi voit să zică: unde ași putea găsi haine, pentru un trup atât de uriaș? . . .

— „V'am putea aduce doar o plapumă“, zise el; ori o pătură; avem una nouă de tot“

— „Dar scoală, scoală Martin Petrovici! Așează-te!“ repetă mama.

„M'au gonit, doamnă dragă“, zise d'odată Carloff, oftând adânc, dând capul pe spate și întinzând mâinile. „M'au gonit, Natalia Nicolaevna! Propriile mele fiice m'au isgonit, din propria mea casă“ . . .

Mama scoase un țipăt de groază.

— „Ce zici! Te-au gonit! E 'ngrozitor, îngrozitor!“

Ea 'și făcu semnul crucii.

„Dar scoală cel puțin, Martin Petrovici; fă-mi plăcerea asta!“

Două servitoare veniră cu cearșafuri și se opriră în fața lui Carloff. Păreau ca buimăcite și mai că nu pricepeau cum l'ar putea curăți de atâta noroi.

— „Da, m'au gonit, doamnă dragă, m'au gonit!“ repetă iar Carloff.

Ingrijitorul se întoarse și el cu o pătură mare de lână, și se opri tot atât de nehotărât.

În ușă se arătă capul ascuțit al lui Suvenir și dispăru iar.

— „Martin Petrovici, scoală și așează-te! Și apoi povestește-mi pe rând ce ți s'a întâmplat“ îi spuse mama cu un glas poruncitor.

Carloff se sculă încetinel. Ingrijitorul voia să-l ajute, dar, își murdări mâna așa de

tară, în cât se retrase spre uşe, scuturându-şi degetele. Clătinându-se ca un om beat, Carloff dete de un scaun, pe care se așează. Servitoarele se duseră iar la dânsul cu cearșafurile; dar el făcu un gest de refuz și nu voia să ia nici pătură. Las'că nici mama nu'l mai silia să le ia: văzuse doar prea bine că nu era cu putință să-l curețe și să-l usuce. Se mulțumiră numai să șteargă urmele de pe dușumea.

XXIII.

„Cum de-au putut să te goniască?“ întrebă mama pe Carloff, îndată ce acesta își mai reveni în fire.

— „Doamnă dragă... Natalia Nicolaevna!“ zise el cu multă sforțare — și iar mă uimia, cum întorcea ochii în toate părțile cu atâta neliniște; „vreau să-ți spun adevărul: vina în mare parte e a mea“.

— „Iată, vezi; de ce nu vrei să mă ascuți“, zise mama, așezându-se pe un scaun și ducând la nas din când în când batista muțiată în apă de Colonia: duhoarea, pe care o răspândia Carloff, era nesuferită... nici duhoarea băltoacelor din pădure nu are atâta tărie.

— „O, Doamnă dragă, nu aci mi-e vina; ti în trufia mea. Aceasta m'a ruinat, întoc-

mai ca și pe regele Nabuchodonosor. Mă gândiam : Dumnezeu mi-a dat înțelepciune din belșug; dacă am hotărât eu ceva, trebuie să fie bine. . . Mai pune și frica de moarte... Toate acestea m'au făcut să-mi pierd și capul!

Vreau, îmi spuneam, să arăt lumii întregi puterea mea, înainte de-a muri! Vreau să le-o fac dar tuturor... Și toți să-mi fie recunoscători, până la mormânt“...

Carloff tremură d'odată din tot corpul...

Mi-au dat cu piciorul, și m'au izgonit din casă, ca pe un câine râios! Aceasta le este recunoștința!“

— „Dar cum, în ce mod?“ începu iar mama....

— „Pe căzăcelul Maximca mi l'au luat“, o întrerupse Carloff.

Ochii lui rătăceau mereu în toate părțile și, cu mâinile încleștate, se ținea de bărbie.

— „Mi-au luat calul și trăsura, mi-au redus mijloacele de trai, apanagiul lunar nu mi l'au plătit; m'au jupuit într'un chip mizerabil; dar am tăcut și am răbdat. . . Și numai din mândrie doar, pentru ca dușmanii mei răutăcioși să nu poată spune : priviți, priviți-l pe nebunul bătrân, cum dă bir cu fugiții. Și d-v., Doamnă dragă, m'ați prevenit doar. „Degeaba, nici o singură dată nu vei mai putea mușca de vârful cotului“, mi-ați spus. Și de aceia am suferit și am

răbdat. . . Dar când voi să intru astăzi în odaia mea, am găsit-o ocupată; pătișorul mi l'au aruncat în camera de vechituri; „poți să dormi de milă; odaia ta ne trebuie la gospodărie“, îmi ziceau ei. Și cine mi-o spune doar? Cine?! Volodca Slotchin, acest vagabond mizerabil, acest infa— —“

Glasul nu-l mai ajuta.

— „Dar fiucele tale? Ce-au zis?“ întrebă mama.

— „Am răbdat toate“, urmă Carloff în povestirea lui, fără a-i lua în seamă întrebarea“. Și cu toate astea, câtă amărăciune, câtă amărăciune și câtă batjocură trebuia să sufăr! . . . Mi-era rușine să mă uit la lume! Și din cauza asta nu voiam să viu nici la D-v., 'mi-era rușine, da; 'mi-era rușine, Și-am încercat doar chip și fel: cu desmerdări, cu amenințări și cu dojană!... Și până până m'am și închinat înaintea lor. . . m'am m'am închinat adânc... uite așa!“

Carloff îi arată cum s'a închinat înaintea lor.

— „Și în zadar toate. Și toate le-am suferit cu răbdare. La început îmi ziceam: rupe, sfărâmă toate în bucăți, sucește-le gâtul, ca să nu rămâe nici urmă din drojdia lor nefolositoare! Și numai atunci vor ști cine sunt... În urmă însă m'am dat prins. Mi-e dat se

vede, îmi ziceam, să fiu răstignit. Și să mă pregătesc de moarte. Și uite azi, ca un câine! Și cine? Volodca! . . . Și fiicele mele, de cari svurăți bunătatea să întrebați. — pare-că mai au voința lor proprie? Sunt și ele sclavele lui Volodca, și nimic alt-ceva!“

Mama făcu un semn de uimire.

— „Pe Anna o mai pot pricepe“, zise ea, „e soția lui. . . dar cum se poate ca fata cea mai mică“. . .

„Eulampia? E mai rea ca cealaltă! I s'a dat cu trup și suflet lui Volodca, Doar din cauza asta l'a refuzat și pe militarul D.-v., Volodca i-a poruncit s'o facă, Anna — e lucrul vădit — Anna trebuia să se simtă înjosită, cu atât mai mult, cu cât nu putea suferi purtările soră-si. Și cu toate astea, ascultă și ea de dânsul; a vrăjit-o, câinele ticălos. Și-apoi, vedeți, îi e și plăcut Annei să se gândiască: erai întotdeauna atât de mândră, Eulampio, și ce-ai ajuns acum!... Ah! Doamne, Doamne!“

Mama se uită la mine cu oare-care neli-niște. Mă îndosii puțin, de teamă să nu mă poftiască afară...

— „Imi pare foarte rău, Martin Petrovici“, începu ea „că pupilul meu de odinioară ți-a pricinuit atâta chin și c'a ajuns un om de nimic. Văd că și eu m'am înșelat... Cine se aștepta la toate astea dela dânsul?“

OLUJ - NAPOCA

— „Doamnă dragă”, zise Carloff, respirând repede și greu și bătându-se în pept, „nerecunoștința fiicelor mele nu o pot răbda! Nu, nu o pot răbda! Nu le-am dat oare totul? Conștiința nu mă mai slăbia. Și câte nu mi-au trecut prin cap când ședeam la marginea eleșteului, și voiam parcă să prind pește. De-ai fi fost, mă gândiam, de ai fi fost cel puțin de folos cuiva în viața ta! Să fi dat cel puțin de pomană săracilor; să fi dăruit libertate șerbilor tăi, drept răsplată pentru că i-ai exploatat toată viața ta! Nu vei da oare socoteală de ei în fața Domnului? Atunci vor cădea toate lacrimile lor asupra ta! Și care e soarta lor acum? Încă pe vremea mea — îmi mărturisesc păcatele fără înconjur — prăpastia lor era adâncă; astăzi însă nu se mai zărește nici fundul! Cu toate păcatele acestea mi-am încărcat sufletul. Conștiința — mi-am jertfit-o pentru copiii mei! Și drept răsplată mi-au dat cu piciorul și m’au izgonit din casă, ca pe un câine!”

— „Nu te mai gândi la toate astea, Martin Petrovici!” zise mama rugător...

— „Și când Volodca al d-v. îmi spuse”, urmă Carlof mai tare, „când îmi spuse că nu mai am voie să stau în odăița mea, pe care eu însu-mi am zidit-o, așezând bârnă cu bârnă cu mâinile mele — când îmi spuse aceasta, numai unul Dumnezeu știe ce se pe-

trecu atunci în sufletul meu! În bietul meu cap se făcuse noapte întunecoasă și parcă mă tăiau cuțite la inimă... Ori să-l fărâm pe dânsul, ori să plec din casă!... Și iată că am alergat la d-v., binefăcătoarea mea!... Că unde doar era să găsesc un căpătâi de odihnă? Și ploaia și noroiul... — am căzut de douăzeci de ori și mai bine! Și acum... în ce hal“...

Carloff aruncă o privire asupra zdrențelor lui murdare și făcu o mișcare pe scaun, ca și cum ar fi voit să se ridice.

— „Șezi, Martin Petrovici, șezi liniștit“, îi zise mama pripită. „Nu face nimic, că ni-ai murdărit dușumeaua! Nu e nimic! Și-acum ascultă ce vreau să-ți propun: serviitorii mei te vor conduce într'o odaie separată și-ți vor da un pat curat — să te desbraci, să te curăț, să dormi puțin“.

— „Nu pot să dorm, maică Natalia Nicolaevna!“ răspunse Carloff cu tristețe. „Parcă mi-ar bate cineva cu ciocane în cap. M'au izgonit, ca pe o bestie necurată...“

— „Te culci și dormi!“ repetă mama cu hotărâre. „Apoi vom lua ceaiul — ei, și în urmă vom pune la cale ce e de făcut. Nu pierde curajul, prietene! Dacă te-au izgonit din casa ta, vei găsi ori când un adăpost în casa mea... N'am uitat că mi-ai salvat odată viața“.

— „Binefăcătoarea mea!“ grăi Carloff, re-

spirând repede și greu și acoperindu-și fața cu amândouă mâinile... „Acum salvați-mă pe mine!“

Acest apel o mișcă pe mama până la lacrimi.

— „Din toată inima, sunt gata să-ți vii într'ajutor, Martin Petrovici, cu tot ce e în puterile mele; dar trebuie să-mi făgăduiești că mă vei asculta de azi înainte și că vei alunga de la tine toate gândurile rele“. Carloff își luă mâinile de pe față.

— „Dacă nevoia o va cere“, spuse el. „pot să și iert“.

Mama dete din cap, făcând un gest de aprobare.

— „Mă bucură foarte mult“, zise ea, „că ai gânduri adevărat creștinești, Martin Petrovici; dar de astea vom vorbi mai târziu. Deocamdată caută de te curăță, și înainte de toate dormi... Du-l pe Martin Petrovici în odaia cea verde“, se adresă ea îngrijitorului, „în cabinetul răposatului Domn, — și să i se dea tot ce se va cere! Să dea hainele să i le curețe și usuce, și spune îngrijitoarei să-ți dea rufăria necesară — ai înțeles?“

— „Prea bine“ răspunse îngrijitorul.

— „Și îndată ce se va deștepta, să chemi croitorul și să-i poruncești alte haine. Va trebui rasă și barba. Dar cu asta să nu te grăbești, poți s'o faci și mai târziu“

— „Prea bine“, repetă îngrijitorul, „Martin Petrovici, urmați-mă vă rog“.

Carloff se sculă, o privi pe mama și voi să se apropie de dânsa, se opri însă și se mulțumi numai să se încline până la mijloc. Făcu apoi de trei ori semnul crucii dinaintea sfintei icoane și-l urmă pe îngrijitor. Mă furișai și eu pe urmele lor.

XXIV.

Îngrijitorul îl conduse pe Carloff în odaia verde și alergă îndată la îngrijitoare, pentru a-i cere rufărie curată. Suvenir, care ne spionase în sala de intrare și care se furișase cu noi în dormitor, începu îndată să facă aceleași ghidușii în fața lui Carloff, scâncind și râzând mereu. Carloff, care și desfăcuse puțin mânilor și picioarele, se opri în mijlocul odăii, dus pe gânduri; apa picura mereu de pe dânsul.

— „Vzedeze, o vzedeze Carlus!“ strigă Suvenir, îndoindu-se pe spate și ținându-se de mijloc.

— „O, tu marele întemeetor al dinastiei celebre a Carloffilor, privește-l pe urmașul tău, cât e de frumos! Il recunoști? Ha, ha, ha! Înălțimea voastră, dați-mi voe să vă sărut mâna! Dar pentru ce v'ați pus mânuși negre“?

Voiam să-l opresc pe ghiduș, să-l rușinez; dar mi-era peste putință.

— „Mă poreclise lingău, pomanagiu! Doar nu ai nici un adăpost al tău propriu, îmi spunea el. Și acum a ajuns și el tot așa de lingău, cum sunt și eu, biet păcătos! Martin Carloff și vagabondul Suvenir — sunt frați de cruce! Acum va mânca și el pâine cerșită; o să i se dea o coaje de pâine mucețită, pe care și câinele, mirosind-o, a aruncat-o, și o să i se zică: „ia-o și fii prea mulțumit. Ha, ha, ha!“

Carloff stătea mereu nemișcat, cu capul plecat și cu mâinile și picioarele desfăcute.

— „Martin Carloff, nobil de viță veche“, zicea mereu Suvenir, „la ce înălțime de ne-atins s'a ridicat! Disprețuia în dreapta și în stânga! Numai să nu te apropii, spunea el, că te fac bucăți, bucățele!... Si când, din înțelepciune prea înaltă, renunță la averea sa și o împărți — ce mândrie pe capul lui! Recunoștință, recunoștință! striga mereu. Și pe mine de ce m'ai neglijat cu totul? De ce nu mi-ai făcut și mie parte de ceva? Eu poate ți arătam adevărata recunoștință! N'am prezis eu adevărul, că-l vor arunca în zăpadă gol și...“

— „Suvenir“ țipai. Dar nesuferitul nici nu mă băga în seamă.

Carloff nici nu se mișca. Abia acum pare-

că începuse a simți cât de ud era, și părea că nu avea alt gând, de cât să se scape cât mai repede de zdrențele lui muiate de ploaie. Dar îngrijitorul nu se mai întorcea.

— „Și acesta e soldat“, începu Suvenir din nou. „În anul doisprezece a salvat patria, atunci și-a arătat el vitejia! Și ce-a făcut doar? Scottea pantalonii Maroderenilor pe jumătate înghețați! Astea erau faptele noastre vitejești. Dar de îndată ce o femeinșcă bate din picior, ne pierdem și mintile“.

— „Suvenir!“ strigai înc’odată.

Carloff îl privi cu dispreț. Până atunci parcă nici nu-l văzuse. Se vede că strigătele mele îl făcură să se uite la dânsul.

— „Păzește-te, amice“, zise el cu glas surd: „păzește-te, să nu-ți frângi gâtul!“

Suvenir izbucni într’un râs asurzitor.

— „O, cât de tare m’ai speriat, prea venerate frățioare! Las’ că și ai în adevăr o mutră îngrozitoare! Să-ți fi pieptănat cel puțin perișorii; căci de te vei usca, ferească D-zeu, nu te voi mai putea spăla; va trebui să te cosim cu o coasă“.

Suvenir își puse cu îngâmfare mânilor în șolduri.

— „Și vrei, dragă Doamne, să te mai lauzi! Ești gol ca toaca, ești un cerșetor! Spune-mi, dragul meu, unde ți-e acum adă-“

postul, cu care te lăudai odată atât de mult? Eu am un adăpost propriu, un adăpost propriu moștenit, și tu ești fără adăpost, — fără adăpost. fără adăpost!“

Suvenir părea că se îmbătase de vorbele din urmă.

— „Domnule Bicicoff!“ strigai. „Pentru Dumnezeu. ce faci?“

Dar el se juca și sălta mereu, ca o maimuță. în jurul lui Carloff...; iar îngrijitorul și îngrijitoarea tot nu mai veniau!

Mă inspăimântai grozav. Observai eă Martin Petrovici, care se liniștise încetul cu încetul în timpul convorbirii sale cu mama, și la urmă părea chiar împăcat cu soarta sa. se înfurie din nou: respira mai des; vinele gâtului i se umflară d'odată până pe dedesubtul urechilor; începu să tremure din mâni, ochii începură iar a-i rătăci în masca întunecată a feței sale pline de norci...

— „Suvenir. Suvenir! strigai, eu. „Ince-tează, ori te spu. „amei!“

Dar Suvenir parcă era stăpânit de necuratul.

— „Da, da, preaenerate!“ zise el iar, scârșnind din dinți, „ne aflăm deci acum în situația asta foarte delicată! Și domnișoarele, fiicele tale, dimpreună cu ginerașul Vladimir Vasilievici, își bat joc de tine sub adăpostul tău moștenit! Să-i fi blestemat

cel puțin, după cum ți-a fost făgăduința! Dar pentru asta nu avurăm destulă bărbăție! Credeai că o puteai duce cu Vladimir Vasilievici. Ii ziceai chiar și Volodca! Și ce fel de Volodca ți-este el acum? El e acum Vladimir Vasilievici, Domnul Slotchin, moșier și nobil! Și tu — ce ești?”

Un muget îngrozitor împiedică să se mai audă ultimele vorbe ale lui Suvenir...

Carloff izbucni. Pumnii i se strânsură și se ridicară, fața i se învineți, buzele crăpate i se umplură de spumă, corpul întreg îi tremura de mânie.

— „Un adăpost, zici tu!“ strigă el cu glasul lui de aramă. „Să-i blestem, zici tu... Nu, nu-i voi blestema!... De asta nici nu le pasă! Iar adăpostul... adăpostul îl voi nimici din temelii... N'o să mai aibă ei adăpost, întocmai ca și mine. Și atunci vor afla cine e Martin Petrovici! Mai am eu doar atâta putere; las'că vor afla ei, ce va să zică să-și bată joc de mine... N'o să mai aibă adăpost!“

Impietrisem. Nu văzusem încă niciodată atâta furie omenească. Nu mai părea a fi om, ci fiară sălbatică!... Și Suvenir—de spaimă, se ascunse sub masă.

— „N'o să mai aibă adăpost!“ strigă Carloff pentru ultima dată, alungând din casă pe îngrijitor și pe îngrijitoare, cari ve-

neau în sfârșit, în fuga mare, să-i aducă rufăria... O luă razna prin curte și, ca un glonte, dispăru în dosul porții.

XXV.

Mama se supără grozav când îngrijitorul, uimit, povesti de plecarea neașteptată a lui Carloff. Nu îndrăznia să-i dezvăluie pricina dispariției; iar eu, fui nevoit să confirm spusele îngrijitorului.

— „Tu ești de vină de tot ce se petrece!“ strigă mama către Suvenir, care-i eșise înainte, naiv ca un epure și-i sărută mâinile: „tot limba ta răutăcioasă e de vină!“

— „Dați-mi voe . . . acum, îndată îngână el, ducând mâinile la spate, ca de obicei.

— „Acum, îndată, — îți cunosc eu ticul“, replică mama cu dispreț, și-l goni din casă.

Sună, trimise după Cvicinski și-i porunci să meargă numai decât cu trăsura la Iescovo și să-l readucă cu orice chip pe Martin Petrovici.

— „Nici să nu vă înapoiati fără dânsul, fură vorbele ei de pe urmă.

Polonezul, ursuz, se înclină în tăcere și plecă.

Mă înapoiat în odaie, mă așezai iar la fereastră și rămăsei multă vreme dus pe gân-

duri, de cele petrecute înaintea ochilor mei. Era o enigmă pentru mine. Nu puteam pricepe, cum Carloff, care suportase aproape fără șovăire batjocurile ginerelui și ale fiicelor, să nu se fi putut stăpâni acum și să nu fi putut suporta glumele mușcătoare și batjocura unui netrebnic ca Suvenir

Pe atunci încă nu știam, câtă amărăciune extraordinară poate să ascundă câte odată o batjocură de nimic, chiar când ne vine dintr'o gură disprețuită... Numele de Slotchin, pe care 'l pronunțase Suvenir, căzuse ca o scântee într'un butoi cu iarbă de pușcă; organul bolnav, nu mai putu să reziste acestei împunsături de pe urmă.

Trecuse aproape o oră. Trăsura intră iar în curte. Dar administratorul se înapoiasc singur. Și îi spusese doar mama de nenumărate ori, să nu se înapoeze cumva fără Carloff!

Cvicinschi sări repede din trăsură și urcă scara grăbit. Avea o căutătură nedumerită, ceia-ce la dânsul era ceva cu totul neobiceiuit. Scoborâi îndată scările și intrai pe urma lui în salonul de primire.

— „Ei, l'ați adus?“ întrebă mama.

— „Nu“ răspunse Cvicinschi. „Nu mi-a fost cu puțință“.

— „De ce? L'ați văzut?“

— „De sigur“.

— „Dar ce i s'a întâmplat? Nu l-o fi apucat un atac de apoplexie?“

— „Nici de cum; nu i s'a întâmplat nimic“.

— „Atunci, de ce nu l'ați adus?“

— „Pentru-că-și dă-râma casa“,

— „Cum?“

— „Stă pe acoperișul casei celei noi și-l rupe. A aruncat până acum vr'o treizeci și mai bine de scânduri și o jumătate de duzină de grinzi“.

Imi amintii îndată vorbele lui Carloff : „N'o să mai aibă adăpost!“

Mama holbă ochii de mirare.

— „Stă singur... pe acoperiș... și-și dă-râmă casa?“

— „Da, o nimicește. Umblă prin pod și sfărâmă totul în dreapta și în stânga. E doar după cum știți, de o putere supraomenească! Apoi, nici acoperișul, ce e drept — nu e tocmai tare; lațurile sunt bătute la distanțe mari; scândurile sunt din cele mai subțiri și cuele mici și subțiri“.

Mama imi aruncă o privire, ca și cum ar fi voit să se convingă dacă n'o înșeală auzul.

— „Lațuri... scânduri... cue...“ repetă ea. Se vedea că nu pricepea toate acestea...

— „Ei, și ce-ați făcut?“ întrebă ea, în cele din urmă.

— „M'am înapoiat ca să-mi spuneți ce să

fac. Fără câțiva oameni nu pot face nimic. Țăranii de acolo s'au ascuns toți de frică“.

— „Și fiicele lui..“

— „Nici cu dânsulele nu pot face nimic. Umblă ca scoase din minți, de colo până colo... și-au pierdut cu desăvârșire capul... țipă numai... și atâta tot“.

— „Dar Slotchin nu e acolo?“

— „E și dânsul acolo... Urlă mai tare ca ceilalți... dar nici el nu e în stare să facă ceva“.

— „Așa dar, Martin Petrovici stă pe acoperiș?“

— „Da, pe acoperiș... adică în pod și de acolo rupe acoperișul“.

— „Ah, bine ziseși“, spusese mama, „lațuri... proptelele acoperișului..“

Li se părea un caz cu totul extraordinar.

Ce era de făcut? Să cheme ispravnicul din oraș? Să aducă țărani? Mama își pierduse capul cu desăvârșire. Șitcoff, care sosisese tocmai la masă, era și el ca scos din minți. Propuse, de sigur din nou, să se concentreze o secție de jandarmi — atâta povață doar știa și el — și se mărginia numai s'o priviască pe mama, cu un aer de umilință și servilitate. Când Cvicinski văzu că nu putea spera să primiască instrucțiuni, spusese mamei în cele din urmă — cu respectul lui ironic, ca de obicei — că dacă i s'ar da voie

să ia câți-va grăjdari, grădinari și alți servitori, s'ar prinde să facă o încercare...

— „Da, da“, îl întrerupse mama, „faceți o încercare, iubitul meu Vichenti Ossipici. Dar vă rog, repede, repede! Pe răspunderea mea“.

Cvicinschi surâse cu răceală.

— „Dar trebuie să vă spun mai dinainte, Doamnă dragă, că nu garantez pentru succes; căci puterea D-lui Carloff e foarte mare... și tot atât de mare îi e și desnădejdea; se simte grozav de jignit!“

— „Da, da“, replică mama, „de toate e de vină nesuferitul de Suvenir! Nu i-o voi erla niciodată. Duceți-vă, luați oameni,—repede, repede, Vichenti Ossipici!“

— „Și luați și mai multe frânghii, D-le administrator... și topoare“, spuse Șitcoff cu glasul lui de bas; „și dacă ați avea la îndemână și o plasă mare — n'ar fi rău s'o luați. În regimentul nostru se întâmplase odată...“

— „Nu am nevoie de sfaturile D-v., stimate Domn“, îl întrerupse Cvicinschi necăjit; „știu și fără povețele D-v. ce am de făcut“.

Șitcoff se arătă ofensat și spuse că aștepta să-l trimeată și pe dânsul la locul primejdiei...

— „Nu, nici de cum!“ îl întrerupse mama.

„Tu să rămâi aci... Vichenti Ossipici singur să încerce...”

Șitcoff se simți și mai ofensat, Cvicinski însă se înclină și plecă.

Alergai în grajd, pusei șeaua repede de tot pe micul meu cal de călărie și plecai în galop spre Iescovo.

XXVI.

Floaia încetase, dar vântul sufla și mai tare și-mi venia tocmai în față. La jumătatea drumului, șeaua alunecă de desubtul meu, de oarece chinga nu era strânsă destul de tare. Descălecai și strânsei chinga cu dinții... D'odată auzii în urma mea strigându-mă pe nume... Era Suvenir, care venia fuga spre mine.

— „Ehei, nenisorule“, îmi strigă el încă de departe. „te împinge curiozitatea? Da, da, nu se poate altfel... Și eu alerg la fața locului, la reședința lui Carloff... O astfel de ghidușie trebuie s'o vezi înainte de-a muri!“

— „Vrei să te desfeți de opera ta!“ îi spusesei indignat. Mă aruncai pe șea și dădui din nou pinteni calului. Dar Suvenir se ținea scai de mine, ba mai râdea încă și făcea ghi-dușii de-ale lui, în timp ce eu alergam.

Iată-me în sfârșit la Iescovo... iată stăvi.

Iarul, gardul cel lung al grădinii și plopii argintii de jur împrejurul curții...

Ajuns la poarta curții, sării jos, îmi legai calul și rămăsei mut de uimire.

Dintr'o treime a acoperișului mai rămăsese numai scheletul. Lațurile și scândurile zăceau în grămezi neregulate pe pământ, de ambele părți ale casei. Ce e drept, acoperișul, după cum a spus-o și Cvicinski, nu era tocmai tare; dar totuș lucrul părea de necrezut.

Pe acoperiș se mișca greoi și amenințător o grămadă negricioasă, ridicând praful și noroiul și zdruncinând, când coșul care mai era în picioare — pe celălalt îl dărâmasese — când rupând câte o scândură și aruncând-o furios, când apucând o grindă—era Carloff.

Imi apăru și de data aceasta întocmai ca un urs. Capul, spinarea și umerii erau ca de urs; până și picioarele le ținea țepene, cum le ține și ursul, fără a le mlădia în incheeturi. Vântul vijelios, care sufla asupra lui din toate părțile, îi ridica în vârtejuri părul, ce i se lipise la olaltă. Te îngroziai, când vedeai cum i se arăta roșeața lucitoare a corpului din distanță în distanță prin găurile zdrențelor; te îngroziai, să fi auzit cum mugia cu vocea lui răgușită.

O mulțime mare umpluse curtea; femei bătrâne, copii și servitori, se îmbulziau în

gard; mai mulți țărani formară la o depărtare oarecare o grămadă aparte.

Preotul bătrân, pe care 'l cunoșteam din nainte, stătea descoperit pe balconul celeilalte case. Ținea cu amândouă mâinile o cruce de aramă, și tăcut și desnădăjduit o ridica în sus din când în când, ca și cum ar fi voit să i-o arate lui Carloff.

Lângă preot stătea Eulampia, nemișcată, cu spatele la părete, privind la tatăl ei. Cât despre Anna, ori scotea capul prin fereastră, ori săria în curte, ca să dispară apoi din nou în casă.

Slotchin, foarte palid și descompus la față, într'un halat vechi de noapte, cu un fel de fes pe cap, o armă cu o țevă în mână, alerga cu pași mărunți dintr'un loc într'altul. La exterior, devenise un evreu desăvârșit: gâfâia, amenința, tremura, îl ochia pe Carloff, arunca arma pe spate, ochia din nou, țipa și plângea...

Când ne zări, pe mine și pe Suvenir, se îndreptă repede spre noi.

— „Vedeți, vedeți, ce nenorocire a căzut pe capul nostru!“ spuse el cu glas plângător; „vedeți, vedeți, a înebunit, a căpiat d'abinelea — și priviți ce face! Am trimis după poliție — dar n'aude n'avede. Dacă i-ași trimite un glonte sus, legea nu m'ar putea învinui de loc; căci oricare om trebuie să aibă

drept să-și apere averea! Impușc... pe ce-am mai sfânt, împușc!“

El se îndreptă repede spre casă.

— „Martin Petrovici, păzește-te bine; dacă nu vii jos, împușc!“

— „Impușcă, să te văz!“ se auzia o voce surdă de pe acoperiș. „Deocamdată primește darul ăsta!“

O scândură lungă sbură de pe acoperiș, se învârti de două ori în văzduh și căzu izbindu-se aproape de picioarele lui Slotchin.

Acesta făcu un pas îndărăt și Carloff râse cu hohot.

— „Doamne, Iisuse Christoase!“ murmură care-va în dosul meu.

Mă uitai împrejur: era Suvénir.

— „Aha!“ îi spusei, „în sfârșit ți-a trecut pofta de răs?“

Slotchin 'l-apucă de guler pe un țăran care stătea lângă dânsul.

— „Urcă-te sus, urcă-te sus!“ mormăi el, scuturându-l din toate puterile; „urcați-vă sus, ticăloșilor, și-mi salvați averea!“

Țăranul făcu doi pași înainte, se zgribuli, dete din mâni și răcni:

— „Ei, tu, de sus, ascultă — ei tu, Domnule!“

Făcu apoi stânga împrejur și dispăru.

— „O scară, aduceți-mi o scară!“ strigă Slotchin către ceilalți țărani.

— „De unde s'o luăm?“ îi răspunse careva din grămadă.

— „Și chiar de-am avea la îndemână o scară“, spuse o voce înceată, „cine ar avea plăcerea să se urce sus? Nu suntem doar atât de idioti! Să se apropie numai careva de dânsul — că-i sucește gâtul ca unei vrăbii“.

„Il ucide pe loc“, adăose un băiat tânăr și blond, cu o căutătură de prostănac.

— „Și adică, pentru ce nu?“ spuneau ceilalți.

Din parte-mi, eram convins, că chiar de n'ar fi fost primejdia atât de mare și s'ar fi expus chiar țărani pentru stăpânul lor, ar fi făcut-o numai în contra voinței lor. Ii dădeau dreptate, lui Carloff, deși fapta lui îi uimia în gradul cel mai înalt.

— „Ha, pungășilor!“ gemu Slotchin „stați pe toți vă voi...“

Dar în aceeași clipă se surpă cu un zgomot îngrozitor ultimul coș — și în mijlocul norului galben de praf, ce se ridică într-o clipă ca o vâltoare, se întoarse Carloff cu fața spre noi ridicându-și mâinile însângerate și scoase un strigăt de triumf.

Slotchin îl ochi iar cu arma

Eulampia îl reținu de cot. El se întoarse, spumegând de furie.

— „Nu mă împiedica!“ îi striga el.

— „Și tu“, spuse ea, „să nu te încumeți!“

Și ochii ei albaștri — închiși, scânteiau de mânie sub sprincenele încrețite.

— „Tata 'și dă rămă casa“, spuse ea; „e averea lui“.

— „Minți, ne aparține!“

— „Tu spui că ne aparține; eu spun însă că e a lui!“

Vedeai cu ochii cum Slotchin se înăbușia de furie. Eulampia îl privia drept în față, cu o căutătură străpungătoare.

— „A, bună ziua dragă, bună ziua, în bita mea fetiță!“ strigă Carloff de sus. „Bună ziua, Eulampia Martinovna! Cum vă merge, ție și prietenului tău?... Vă mai giugiuliți cu atâta sârguință, turturicele mele?“

— „Tată!“ exclamă Eulampia cu vocea ei răsunătoare.

— „Ce dorești, fetița mea?“ răspunse Carloff, înaintând până la marginea acoperișului.

După cât puteam vedea, avea un fel de surâs particular — care trăda buna dispoziție, veselia chiar; și ca afacere tocmai, era unul din acele surâsuri excepționale, cari te îngrozesc peste măsură și cari cobesc a nenorocire... Cu mulți ani în urmă, observai acelaș surâs pe fața unui condamnat la moarte.

— „Incețează odată, tată! Vino jos! Cu

toții suntem de vină ; îți vom da de toate îndărăt; vino jos!“

— „Cu ce drept vorbești în numele nostru?“ o întrerupse Slotchin.

Eulampia nu-l cinsti cu nici un răspuns; increți numai fruntea și mai tare.

— „Îți dau îndărăt partea mea“, urmă ea. Vei avea iarăș tot ce ne-ai dat. Numai încetează odată. Vino jos, tată ! Iartă-ne — iartă-mă!“

Carloff surâdea mereu.

— „Prea târziu, porumbița mea“, vorbe el, și fie-ce vorbă îi răsuna ca arama“. Inima ta de piatră ți s'a mișcat prea târziu! Ceeace se rostogolește, nu mai poți opri acum! Nu te mai uita la mine; sunt un om pierdut! Uită-te mai bine la Volodea al tău. Uite ce băiat frumos s'a făcut! Privește-o și pe sora ta, acest șarpe: uite, că-și scoate nasul de vulpe prin fereastră, pentru a-l asmuți pe scumpul ei bărbățel în contra mea! Nu, domnii mei! Ați voit să-mi răpiți adăpostul, bine, nu vă las nici piatră pe piatră! Le-am pus cu mânil mele și tot cu mânil mele le și dărâm — iată așa, cu mânil mele. Priviți, n'am nici o secure măcar!“

Scuipă în palme și apucă iar de un grindei.

„Incetează odată, tată!“ se rugă iar Eulampia. Vocea ei dobândise o moliciune par-

ticulară. „Uită de cele întâmplate. Crede-mă, pe mine m'ai crezut întotdeauna. Vino jos dar; vino în odăița mea și culcă-te în patul meu cel moale. Te voi usca și te voi încălzi și-ți voi lega rănilor; uite cum ți-ai însângerat mâinile. Vei trăi la mine, ca și în sânul lui Abram. Vei mânca în cea mai mare tihnă și vei dormi somnul cel mai dulce. Da, cu toții am fost vinovați; ne-am uitat și am păcătuțit; iartă-ne dar acum!”

Carloff dădu din cap.

— „Nu-mi mai făgădui marea cu sarea! Să vă mai cred! Ați ucis credința în mine! Eram un vultur — pentru voi am ajuns un vierme. Dar de ajuns! Te-am iubit, o știi și tu. Acum însă nu mai ești copila mea și eu nu-ți mai sunt tată. . . Un om pierdut — iată ce sunt! Nu mă mai întrerupe din lucrul meu! Și tu, împușcă, să te văz, câine laș, erou mizerabil ce ești!” țipă d'odată Carloff, înturnându-se către Slotchin. „Pentru ce ochești numai? Te gândești la legea care spune că, dacă dăruitul caută să-l ucidă pe donator, acesta are dreptul să pretindă să i se înapoeze tot? Ha, ha, ha! N'aibi nici o teamă, a tot știutorule de legi! Nu-ți voi cere să-mi înapoezi nimic — eu singur doar nimănesc toate.. slobozește numai arma!”

— Tată!“ exclamă iar Eulampia cu glas rugător.

— „Taci!“

— „Martin Petrovici!, frăţioare, fii mărinimos!“ bolborosi din parte-i şi Suvenir.

— „Tată, iubite tată!“

— „Taci, căteia ce eşti!“

Pe Suvenir nu-l cinsti cu nici o privire — dar scuipe numai în spre el.

XXVII

În aceeaşi clipă apăru la poarta curţii Cvicinski cu suita lui — în trei trăsură. Caii oboşiţi gâfâiau şi oamenii se grăbiau să sară pe rând în noroi.

— „Hoho!“ strigă Carloff cât îl ţinea gura. O armată... priviţi o armată! Au mobilizat în contra mea o armată întreagă. Bun şi asta! Numai că vă previn de mai înainte, că de va îndrăzni care-va să vină sus, oricare o fi, îl trimit iar jos, şi cu capu'nainte. Sunt un gospodar aspru şi nu-mi plac moşafirii nepoştiţi. Băgaţi bine de seamă!“

Şi cu amândouă mâinile apucă de grinzile, cari constituiesc aşa zisele „vicioare“ ale frontispiciului şi începu să le zdruncine din răsputeri. Sprijinindu-se pe marginea lor de

dinainte, le trăgea ritmic după sine, cântând în tact ca și burlacii ¹⁾):

— „Încă odată, încă odată — hiho!“

Slotchin se repezi la Cvicinschi și începu să se bociască și să geamă. Acesta însă îl respinse cu îndârjire și începu să-și pună în aplicare planul ce și-l făcuse. El însuși se așeză în fața casei și începu, pentru a-l distra, să vorbească cu Carloff, explicându-i că nu e de cinstea unui om nobil, ceia-ce face el. . . .

— „Încă odată, încă odată — hiho!“ cânta Carloff.

— „..... că Natalia Nicolaevna e foarte nemulțumită de purtarea lui și că nu se așteptase la așa ceva din parte-i“....

— „Încă odată, încă odată — hiho!“ cânta mereu Carloff.

În același timp, Cvicinschi trimise patru grăjdari din cei mai vânjoși și mai curagioși în spre partea opusă a casei, ca să se urce pe acolo pe acoperiș. Totuș, planul lor de atac nu-i scăpă lui Carloff. Părăsi d'odată proptelele acoperișului și alergă în grabă înspre partea dindărăt a casei. Avea o căutătură atât de îngrozitoare, în cât cei doi grăjdari, cărora le surâse norocul să se urce pe acoperiș, să răzinară în aceeași clipă de

(¹) Muncitori ia vapoarele de pe Volga.

uluci și se scoborâra repede, spre marea mulțumire și în mijlocul hohotelor de râs a tineretului din curte. Carloff îi amenința pe fugari cu pumnul și se înapoie spre partea de dinainte a casei și începu din nou să zdruncine proptelele, cântând mereu ca bur-lacii.

D'odată se opri și se uită în sus...

— „Maximușca, scump tovarăș al inimii mele!“ strigă el, „ești tu în adevăr, cel de colo?“

Mă înturnai... Dintr'o grupă de țărani, eși în adevăr căzăcelul Maximca și se îmbulzia înainte, scâncind și arătându-și dinții. Stăpânul lui, curelarul, îl învoise, fără în-doială, pentru ziua aceea.

— „Vino sus la mine, Maximușca, servitorul meu credincios!“ urmă Carloff. Vino, să ne apărăm împreună în contra țătarilor răutăcioși și în contra bandei de hoți lituani!

Maximca, râzând mereu, începu să se urce pe acoperiș dar fu apucat și tras îndărăt — Dumnezeu știe de ce; poate ca o prevenire pentru ceilalți. De altfel, nici de mare folos nu-i putea fi lui Martin Petrovici.

— „Ah, bun! stați!“ strigă Carloff cu glas amenințător și apucă din nou proptelele,

— „Vichenti Ossipovici, dați-mi voe să împușc“, se adresă Slotchin către Cvicinschi.

— „Vreau să-l sperii, arma e încărcată numai cu alice de vrăbii“.

Dar Cvicinschi nici nu avu timp să-i răspundă, căci proptelele frontispiciului, zdruncinate din cale-afară de brațele de fier ale lui Carloff, se prăbușiră în curte, făcând un zgomot infernal—și Carloff, ne mai putându-și păstra echilibrul, se prăbuși și el, căzând cu zgomot pe pământ.

Mulțimea se cutremura și țipa cât o lua gura.

Carloff zăcea pe piept, nemișcat. Grinda ce sta în diagonală și care forma coama acoperișului, se prăbușise odată cu frontispiciul și-l izbise tocmai în regiunea parietală.

XXVIII.

Oamenii îi săriră într'ajutor, ridicară grinda și-l culcară pe Carloff pe spate. Fața-i era cu desăvârșire moartă, din gură îi eșia sânge, nu mai respira.

— „Și-a dat sufletul“, murmurau țăranii, cari se apropiară de dânsul.

Se aduse repede apă din fântână și i se turnă o doniță întreagă pe cap. Noroiul și praful se spălară de pe față, dar nu se ivia încă nici un semn de viață. Aduseră o

bancă, o aşezară lângă casă şi, după ce ridicară cu mare anevoinţă corpul uriaş al lui Carloff, îl aşezară pe ea, cu capul îndreptat spre perete.

Căzăcelul Maximca se apropie, se lăasă pe un genunchi, întinzând piciorul celălalt cât putea şi, în această poziţie teatrală, propria braţul stăpânului său de odinioară.

Eulampia stătea palidă ca moartea în faţa tatălui ei, şi-şi ţinea aţintiţi ochii neobişnuit de mari asupra lui.

Anna şi Slotchin nu îndrăzneau să se apropie. Toţi stăteau muţi, toţi aşteptau ceva.

Se auzi în sfârşit un fel de horeăit convulsiv în gâtul lui Carloff, un horeăit de înecat... Făcu apoi o mişcare slabă cu mâna dreaptă—cea stângă o sprijinia Maximca—deschise un ochi, cel drept, privi încetinel împrejur, pare că ar fi căzut într'o toropeală îngrozitoare, oftă, şi, în mod sacadat pronunţă cuvintele: „M'am... lo... vit... de... moar... te“, şi adăose apoi, ca şi cum ar fi reflectat puţin: „Acesta... e... mân... zul... ne... gru“.

Deodată îi eşi un val gros de sânge din gură—se cutremură din tot corpul.

— „S'a dus“, mă gândiam...

Carloff însă mai deschise odată ochiul drept — geana stângă rămase nemişcată.

ea la un mort — aținti privirea asupra Eulampiei și zise încet:

— „Acum... feti... ța... mea... Nu... vreau... să... te...”

Cvicinski, dintr'o mișcare repede a mânei, îl chemă pe preot, care sta încă pe balconul casei celeilalte... Bătrânul veni repede; dar genuchii tremurători i se împiedecau de haina-i strâmtă. D'odată picioarele lui Carloff începură a se strânge în convulsioni îngrozitoare, cari-i prinseră apoi tot corpul; fața îi tremura convulsiv — în aceiaș clipă se desfigură și Eulampia, voind parcă să-l imite pe tatăl ei. Maximca începu a-și face cruce... Apucat de groază, alergai spre poarta curții și mă lovii din nebăgare de seamă cu pieptul de un stâlp.

Mai târziu cu o clipă, auzii în dosul meu un murmur surd, ce trecea din gură în gură; — înțelesei că Martin Petrovici murise.

Grinda cea mare îi sfărâmasese regiunea parietală, îi sfărâmasese apoi și pieptul, după cum reeși din autopsie.

XXIX

Ce voia oare s'o înștiințeze murind? mă întrebam. pe când mă înapoiam acasă călare. Voia oare să zică: nu voi să te blestem, ori: nu voi să te iert?

Începu-se iar a ploua; totuș, călăriam la pas. Voiam să fiu cât mai mult timp singur, voiam să mă las în voia gândurilor mele. Suvenir se înapoiase cu una din trăsurile aduse de Cvicinshi. Deși eram încă destul de tânăr și de ușuratec pe atunci, totuș, schimbarea bruscă și totală—nu numai parțială — pe cari o aduce cu sine în inimile tuturor apariția neașteptată sau chiar așteptată, a morții, precum și solemnitatea, importanța și realitatea acesteia, mă impresionară în modul cel mai profund. Eram grozav de abătut... totuș observasem ceva, deși aveam încă o privire neclară de copil: observasem cum Slotchin aruncase repede și necăjit arma departe de dânsul, ca pe un lucru furat; cum au ajuns d'odată, el și soția lui, obiectul urii tăcute a tuturor, cum se leria de dânsii toată lumea, evitându-i cu dispreț...

Ura aceasta tăcută nu se întindea însă și asupra Eulampiei, cu toate că vina ei, probabil, nu era mai mică decât a surorii sale.

Ba, ea deșteptase chiar un fel de compătimire, atunci când se aruncase la picioarele tatălui ei mort. Dar, că și dânsa era de vină, o simția toată lumea.

— „Ați dus bătrânul la desnădejde“, spuse un țaran bătrân, cu capul gros, cărunt, care se rezimă ca și un judecător al antichității,

cu barba și cu amândouă mâinile de un tojag lung. „Aveți păcatul pe suflet!... L'ați dus la desnădejde“.

Vorba aceasta fu împărtășită de toți, ca o sentință judecătorească nestrămutată. Înțelesei îndată că vorbise conștiința poporului. Mai observai că în primele timpuri, Slotchin nu îndrăznise să dea ordine. Fără a-l fi luat cumva în seamă, ridicară cadavrul și-l duseră în casă; fără a-i mai spune o vorbă, se duse preotul la biserică, pentru a aduce lucrurile trebuincioase, și starostele, din propria-i inițiativă, se repezi în sat, pentru a trimite în oraș să se anunțe poliția. Nici Anna Martînovna nu îndrăznia să zică, cu glasul-i poruncitor ca de obicei, să se pună samovarul la foc, „pentru a se face apă caldă, ca să se spele corpul mortului“. Porunca ei sună aproape a rugămintă — și, totuși, i se răspundea necuviincios...

Pe mine mă obseda mereu întrebarea, ce adică voia să-i spună el fiică-si. Voia oare s'o ierte, ori s'o blesteme? Mă gândii în cele din urmă, că ar fi voit s'o ierte.

După trei zile, se făcu înmormântarea lui Carloff, cu cheltuelile mamei, care fusese adânc întristată de moartea lui și poruncise să nu se cruțe bani. Ea nu se duse la biserică, pentru-că nu voia să vadă, după cum spunea, acele fete netrebnice și evreiașul

nesuferit. Mă trimișe însă pe mine, pe Cvi-
cinski și pe Șitcoff, pe care, de altfel,
de-atunci înainte îl porecli muiere bătrână.
Pe Suvénir nu-l mai lăsa din ochi și multă
vreme în urmă tot era necăjită pe dânsul,
de oare-ce 'l numia ucigașul prietenului ei.
Acest dispreț îl atinse adânc pe Suvénir:
umbla mereu în vârful degetelor în odaia
vecină cu locuința mamei. Se dădu pradă
unei fel de melancolii turburătoare și poso-
morâte, murmurând mereu în șoapte de că-
ință: „iertare, iertare!“

La biserică și în timpul procesiunii, Slot-
chin păru a fi devenit acelaș ca odinioară.
Dădea ordine și deveni activ ca mai înainte:
observă cu îngrijire să nu se cheltuiască prea
mulți bani, deși nu erau din buzunarul lui.
Maximca, purtând haină nouă, făcu tot cu
cheltuiala mamei, scotea tonuri de tenor,
atât de răsunătoare, în cât nimeni nu se
putea îndoi de dragostea lui pentru cel mort.

Amândouă surorile erau de față, și așa
cum se cuvenia, adică în rochie de doliu;
păreau însă mai mult zăpăcite decât triste,
în deosebi Eulampia. Anna luase o înfățișare
umilă și adânc întristată; totuș, nu-și da
osteneala să plângă; se mulțumia numai
să-și treacă mâna albă și frumoasă prin păr
și pe față. Din când în când, Eulampia avea
rânduri triste. Fețele, mișcările și privirile

multimii, exprimau și-acum aceiași sentință generală și irevocabilă, pe care o surprinsesem în ziua morții lui Carloff — numai că o țratau acum cu mai multă rezervă și cu oare-care indiferență. Puteai crede că toată mulțimea aceasta era convinsă că păcatul cel mare, săvârșit de familia Carloff, va fi adus de-acum înaintea judecătorului celui drept și că, pentru aceasta n'ar mai fi avut nici un motiv să se neliniștiască și să se supere. Se rugau cu ardoare pentru sufletul mortului, pe care nu-l prea iubiseră în timpul vieții; căci se temuseră de dânsul. Totuș, moartea îi fusese cu totul prematură.

— „De-ar fi fost cel puțin bețiv“, spunea dinaintea bisericii un țăran către celălalt.

— „Poți să te îmbeți și fără să bei, replică acesta; „cum e și soarta omului“.

— „L'au dus la deznădejde“, repetă primul țăran.

— „La deznădejde“, murmură mulțimea.

— „Mortul v'a fost doară un stăpân destul de aspru“, spusei unuia dintre țărani, în care recunoșcui un șerb al lui Carloff.

— „Ce-i drept, era un stăpân aspru“, răspunse țăranul; „dar... l'au dus la deznădejde“.

— „La deznădejde“, repetă din nou mulțimea.

La mormânt, Eulampia sta ca o pierdută.

O vedenie, o vedenie întunecoasă părea că-i apasă pe suflet. Slotchin caută de repetate ori să-i vorbiască; dar observai că dânsa nu-i da nici cea mai mică atenție; îl trata mai rău de cum îl tratase odinioară pe Șitcoff.

După câte-va zile se răspândi zvonul prin împrejurimi că Eulampia Martinovna Carloff ar fi părăsit pentru totdeauna casa părintească, după ce-și cedase mai întâi toată partea ei soră-si și cumnatului ei, luându-și numai câteva sute de ruble.

— „Nu mă îndoiesc, că Anna s'o fi socotit bine cu dânsa“, observă mama, când auzi vestea asta; „numai eu și cu tine“, adăose ea, adresându-se lui Șitcoff, cu oare juca tocmai pichet—acesta luase locul lui Suvener— „numai eu și cu tine am fost neîndemânateci“.

Șitcoff aruncă o privire melancolică asupra pumnilor săi puternici...

— „Da, da, sunt în adevăr cam neîndemânateci“, părea a spune această privire.

Puțin după aceea, eu și cu mama ne mutarăm la Moscova și mulți ani trecură până ce avui prilejul să mai văd pe fetele lui Carloff.

XXX.

Dar le revăzui. Pe Anna Martinovna o întâlnii cu unul din prilejurile cele mai na-

turale din lume. În urma morții mamei, vizitai satul nostru, pe care nu-l văzusem de vr'o cinsprezece ani și mai bine, primii din partea judecătorului de pace invitația de a mă duce la curtea posesoarei văduve Anna Slotchin, în vederea unei convorbiri cu ceilalți posesori de prin împrejurimi. Era tocmai pe timpul, când cu o încetineală încă neuitată, se făcea în toată Rusia împărțirea pășunelor. Vestea că „evreiașul“ cu ochii ca prunele fierte nu mai era între cei vii, nu mă întristă, o mărturisesc sincer, câtuși de puțin; dar mă interesa s'o revăd pe văduva lui.

I se dusesse pomina în tot locul, de gospodină bună ce era. Și, în adevăr, lanurile, casele gospodăriei, locuința — (mă uitai fără voe la acoperiș: era de fier)—totul părea în ordinea cea mai perfectă, totul era la locul său, curățit și spălat și, unde era nevoie, era vopsit din nou; credeai că gospodina e nemțoaică.

Anna Martinovna, naturală că îmbătrânise. Dar farmecul ei particular, posac și răutăcios, care mă excitase odinioară atât de mult, n'o părăsise încă de tot. Avea port țărănesc; dar ales. Nu ne primi cu amabilitate — nici nu-i puteai atribui acest termen — dar ne primi în mod politicoș. Când mă zări pe mine, martorul aceluia eveniment îngro-

zitor, nici genele nu i se mișcară măcar. Ea nu aduse vorba nici de mama, nici de tatăl ei, nici de sora ei, nici de bărbatul ei—ca și cum ar fi avut, după cum spune proverbul, gura plină cu apă.

Avea două fete, foarte frumoase amândouă, înalte, cu căutături drăguțe și cu o expresie veselă și insinuantă în ochii lor cei negri. Avea și un băiat, care, ce e drept, deși cam prea semăna tatălui său, totuș era un băiat frumușel de tot.

În timpul negocierilor dintre posesori, Anna Martinovna păstra o atitudine liniștită și demnă. Nu trăda nici prea multă încăpățănare și nici prea mare lăcomie. Și, totuș, nimeni nu știa mai bine ca dânsa să-și facă parte, nimeni nu pricepea să-și apere drepturile într'un mod atât de convingător. Toate legile „referitoare“ până și circularele ministeriale, îi erau perfect de bine cunoscute. Vorbia puțin și cu o voce blândă; dar fie-ce vorbă era la locul ei. Rezultatul convorbirii fu, că toți îi recunoscuserăm cererile și-i făcuserăm chiar și ceziuni, de cari noi înșine am rămas uimiți.

Pe drumul în spre casă, mai mulți dintre domnii posesori își ziceau fără nici o rezervă proști și toți murmurau și dădeau din cap.

— „Înțeleaptă e femeia aceasta!“ spuse unul.

— „E o canalie șireată!“ spuse un altul, care 'și alegea mai puțin expresiile. „Îți așterne foarte moale, dar dormi ca pe piatră“.

— „Și cât e de avară!“ adăose un al treilea.

— „Ce te poți aștepta de la o astfel de femeie“; exclamă un posesor, care tăcuse până acum. „Cine nu știe că și-a otrăvit bărbatul?“

Și nimeni, spre uimirea mea, nu găsia de cuviință să se opună în contra unei învinuiri atât de îngrozitoare și care, cu siguranță, că nu era de loc întemeiată. Și cu atât mai mult mă uimia lucrul, cu cât toți, până și domnul care 'și alegea mai puțin expresiile, cu toate că se exprimară în urmă într'un fel sau într'altul, arătaseră Annei Martinovna cea mai mare stimă. Judecătorul de pace ajunsese chiar până la patetic.

— „De-ar șede ea pe un tron“, exclamă el, „ar fi o Semiramidă, o Caterina a doua! Model de a impune ascultare țăranilor! Model de a-și crește copiii. Ce cap! Ce deșteptăciune!“

Lăsând la o parte comparațiile cu Semiramida și cu Caterina doua, fără îndoială că Anna Martinovna ducea o viață foarte fericită. Familia ei, tot ce o înconjura, ea însăși — toate respirau mulțumire interioară și exterioară și liniștea plăcută a sănătății sufletești și corporale. CUM CÂȘTIGASE EA ATÂTA

fericire — e altă chestie. Astfel de întrebări ți le pui numai în timpul tinereții. Totul în lumea asta, binele ca și răul, i se dă omului, nu după merit, ci după o lege necunoscută încă, dar foarte logică, asupra căreia nu mă pot încumeta să intru în detalii, deși mi se pare câte odată, că ași concepe-o într'un mod mai nebulos.

XXXI.

Mă informai la judecătorul de pace asupra Eulampiei și aflai că nu i s'a mai dat de urmă, de când și-a părăsit casa părintească și că „acum poate de mult zace în mormânt“.

Astfel îmi vorbia judecătorul nostru de pace. Dar sunt convins că am mai întâlnit-o odată și anume, în următoarele împrejurări:

Cam cu patru ani în urma întâlnirii mele cu Anna Martinovna, mersei să petrec vara la Murino, într'un sătisor mic lângă Petersburg, cunoscut tuturor ca loc de petrecere vară pentru micii funcționari și alți oameni de această categorie. Vânătoarea prin prejurul sătisorului Murino era bunăsoară, pe acele vremuri, și hoinăream cu pușca aproape zilnic. Aveam ca tovarăș pe unul Viculof, un cetățean din capitală; era un tovarăș vesel și nu era prost de loc; era însă, după cum susținea el singur, de o „destrăbălare“ fără seamăn. Nu era loc, unde să nu fi fost și el,

și câte în lume nu pățise! Nimic nu putea să-l mire, toate le știa; îi plăceau grozav două lucruri: vânătoarea și vinul.

Când ne înapoiam într'ună din zile spre Murino, trebuia să trecem pe dinaintea unei case singuratică, care era la răspântia a două drumuri și îngrădită cu pari groși și înalți. Casa asta n'o vedeam pentru prima oară și, de câte ori o vedeam, îmi deștepta curiozitate: avea ceva misterios, tănuit și nespus de tăcut, ceva ce-ți amintea o închisoare ori un spital. Din drum vedeai numai acoperișul ascuțit, dat cu vopsea de culoare închisă. În toată întinderea gardului, era o singură poartă și-aceasta, după cât se pare, era vecinic încuiată. În dosul porții nu se auzia niciodată măcar o șoaptă măcar. Și, totuș, presimțiam, că această casă este locuită cu siguranță de cineva, căci nu aducea de loc cu o casă părăsită. Ba, din contră, era atât de solidă, bine zidită și sigură, în cât putea să reziste și unui asediu.

— „Oare ce să fie cu fortăreața asta?“ îl întrebai pe tovarășul meu de vânătoare. „Știi ce e?“

Viculoff sclipia din ochi ca un rătăcit.

— „Nu e așa că e o casă admirabilă? Ea aduce isprăvnicului de aci un venit frumusețel“.

— „Și cum?“

— „Ei, n'ai auzit niciodată de secta Rascolnicilor *), care poartă numele de Cliști și cari nu recunosc misterul preoției?”

— „Ei, și?”

— „Ei ! aci locuște maica lor cea mai mare“.

— „O femeie?”

— „Da, maica lor. Ii zic sfânta maică a Domnului.

— „Ba e purul adevăr. Se zice că e foarte austeră—un adevărat general! Mii de ruble îi trec prin mână. Dacă ar depinde de mine, pe toate fecioarele astea sfinte le-ași... dar la ce să ne îndârjim pentru atât!”

El strigă pe Pegașca, un minunat exemplar de câine, cu un miros foarte fin, fără a fi însă în stare să prindă vânatul. Viculoff se văzu nevoit să-i lege laba de dinapoi, ca să nu mai alerge atât de nebunește.

Vorbele lui nu-mi eșiau din cap. Din când în când, într'adins, mă plimbam pe acolo, numai ca să trec pe lângă acea casă misterioasă.

Când ajunsei într'una din zile, tocmai la poartă, auzii—o minune!—zgomotul drăguțului de fier, și cheia mișcându-se în broască,

*) Vechi credincioși

și descuind poarta. Se deschise apoi încet poarta, apărură un cap puternic de cal cu moț împletit pe frunte, sub hlubele rotunde și pestrițe,—și o căruță ușoară, la fel cu acelea ale negustorilor noștri, cari umblă la țară, eși în drum. Pe perna de piele a căruței, înspre mine, ședea un bărbat cam de treizeci de ani, de o frumusețe uimitoare și plăcută. Purta o haină neagră foarte curată și o căciulă tot neagră, trasă pe frunte. Mâna calul uriaș și puternic cu multă demnitate.

Lângă acest bărbat, ședea o femeie de talie înaltă, întocmai ca un par. Capul 'i era acoperit cu un șal negru și scump. Purta o mantilă de catifea, scurtă, de culoare măslinie și o rochie de pambriu, de culoare albastră închisă. Mânile le ținea încrucișate pe piept, cu multă cucernicie.

Căruța luă drumul spre stânga și astfel femeia 'mi veni în față pe neașteptate. Ea întoarse puțin capul și o recunoscui pe Eulampia Carloff! O recunoscui la moment; nu ezitai nicio clipă măcar, că n'ar fi dânsa; și mi-ar fi fost și imposibil să ezit: căci așa ochi ca ai ei și înainte de toate așa buze—mândre și senzuale totodată, n'am văzut încă la nimeni.

Fata-i era ceva mai lungă și mai slabă, dobândise o culoare mai închisă și observai câteva zbârcituri; dar se schimbăse mai cu

seamă expresia acestei fețe. E greu de descris acea conștiință de sine mândră și severă. Fiece trăsătură a feței, trăda că ea era sătulă de putere și că nu se mai desfăta cu dânsa în tihnă, ca odinioară.

Privirea de dispreț cu care mă cinsti, dovedea cât de mult era ea obicinuită să întâmpine pretutindeni numai ascultare și supunerea cea mai oarbă. Și în adevăr, femeia aceasta trăia înconjurată nu de veneratori, ci de sclavi. Părea a fi uitat de mult vremea, când nu i se împlinia pe loc dorința ori porunca ei, fie cât de neînsemnată.

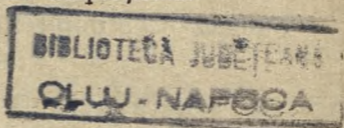
O chemai tare pe nume. Tresări nițel și mă privi pentru a doua oară — nu cu frică, ci cu o furie disprețuitoare, parcă ar fi voit să zică: „Cine îndrăznește să mă obosească?” Abia desfăcu buzele și exclamă o vorbă poruncitoare. Bărbatul de lângă dânsa se ridică, bătu bine de câteva ori calul, care începu să alerge în trap mare și căruța dispăru.

De-atunci n'am mai întâlnit-o pe Eulampia! În ce mod a ajuns fata lui Carloff sfânta fecioară la Cliști, n'am aflat nici până azi. Dar cine știe! poate că a întemeiat și o sectă nouă, care poartă numele ei: secta Eulampiștilor și care poate îl va purta de-acum înainte. Câte nu se întâmplă pe lume!

Acestea aveam să vă povestesc de regele

meu Lear al stepei, de familia lui și de nenorocirile ce i s'au întâmplat.

Povestitorul tăcu, mai discutarăm câțva timp și apoi ne despărțirăm.

SFÂRȘIT.

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI

Muzicantul Orb

Povestire de KOROLENKO

TRADUCERE DE d-nul SOCOR

No. 373—373 bis

Această scriere apărută în 1889 și *Visul lui Makar*, sunt capodoperele marelui scriitor Rus.

MUZICANTUL ORB

considerat de critica cea mai severă ca un minunat poem în proză, admirabil prin melancolia-i, ce te pătrunde, te mișcă până la lacrimi și te face mai bun în acelaș timp, prin sentimentele ce îți inspiră.

Povestirea aceasta e unica în toate literaturile și, dela aparițiunea ei, a fost imediat tradusă în toate limbile și face deliciul a milioane de cititori.

Prețul 12 lei.

Catalogul „Bibliotecii pentru toți“ se trimete gratuit, la cerere, de către Librăria editoare „Universală“ Alcalay & Co., București, Calea Victoriei, 27.

Guy de Maupassant

a iubit viața cu patimă, dar i-a cerut mai mult decât putea să-i dea. S'ar părea că genialul scriitor nu înțelegea sacrificiul, nu înțelegea jertfa întregii vieți omenești, pentru ceva ce cade în afară de ziua de mâine, într'un viitor depărtat. De aci disperarea lui și disprețul pentru sforțările noastre.

In romanul

O VIAȚA

desăvârșitul artist Maupassant zugrăvește viața unei femei delicate, deziluzia dragostei ei, cu o putere, cu o durere, care spun că însuși scriitorul suferia profund.

În numerele 426—429, din **Bi-**
blioteca pentru Toți, este
publicată minunata scriere pentru
tinerime și pentru copii, a lui

EDMONDO DE AMICIS :

C U O R E

Cartea aceasta a avut darul să
placă și să emoționeze pe toți
cei cari au citit-o, fiind plină de
observații, de simțire aleasă, de
duioșie și de întâmplări vesele.

Este înzestrată cu numeroase
ilustrații și tipărită pe hârtie bună.
O pot citi și oamenii în vârstă, ca
pe toate cărțile cu adevărat bune
și bine scrise.

Catalogul Bibliotecii pentru toți

	No.
Alexandri V. Despot Vodă, legendă istorică în versuri	322-323
Alexandria sau isprăvile marelui împărat Alexandru Macedon	467-8
Al. George Ion. Sapho versuri . .	925
Alina G. Artă de a vorbi în societate și la diferite ocazii. Din capitolele cele mai însemnate am putea citi : debutu ile în arta vorbirii glasul oratorului rostirea, articularea, deținea, pnnctuația, înaint de a vorbi, în timpul piscusului, după piscurs, gesturil oratorului, locul unde vorbim. Modele diferite de toasturi și scurte cuvântări	865-66
> Buna cuvîntă. Cum să se poarte omul în societate . .	385-7bis
> Secretul stilului. Sfaturi asupra felului de a scrie mai marilor și mai micilor noștri în toate împrejurările vieții și modele epistolare deăvârșite	1123-1126
Amicis Edm. (Cuore). Inimă de copil. În această carte se povestește îndușetor și de toată frumusețea un întreg an școlar al unui băiețuș din clasele primare. E o povestire aproape zilnică, a multor întâmplări, ivite vreme de un an, în viața micului școlar, din care autorul — unul din cei mai mari scriitori ai Italiei — face să respire dragostea de neam, de steag, de credință strămoșească, Ediție ilustrată bogat. Traducere de Traian G. Stoenescu	426-29

Catalogul Bibliotecii pentru toți

	No.
Amicis Edm. O moarte pe câmpul de război, nuvele	771-772 b
Andersen, Povestii alese	1
• Carte de chipuri fără chipuri	100
• Grădina răului, povestiri cu ilustrații, trad. de B. Nemeșanu	657-8
Andreiew, Anatema Piesă, pentru care autorul a fost excomunicat de sinodul rus din Biserica creștină	684-5
• Gândirea, navelă, trad. din rușește de Dr. Duscian	454
• Eșaful roșu. Povestire de război	517-517 b
• Splend. Viziani	250
Anestin V. Viata anecdotică a învățaților iluștri	1148-1149
Anghele B. Steluța /fantezii și parodoxe/	870
Anunzio, Martirul, navelă	570
• Pământ virgin, navelă și schițe	874
• Egiscopo et C-le	1146-1147
Antonișescu Al. «Păpușică, păpușică», (Basmă) cu o prefață de Pamfil Seicaru	1132-33
Arcaș N. Oșcașii, romani partea I	1027-29
» » » partea II	1070-72
» » » sfârșit	1092-94
Astas G. Educația prin sine însuși	767-8 bis
Bacalbașa A. Moș Teacă. Cuprinde o întreagă serie de schițe din viața de cazarmă, cu toate părțile ei de amar și de veselie, de ridicol și de ironie. Moș Teacă e tipul căpitanului de școală veche, la ale cărui vorbe și fapte nu știi de treabă să râzi sau să plângi. Această admirabilă satiră, procură cititorului clipe de veselie	554-55

2